

vi människor

Nr 4 1993 40 kronor (befriad från moms)

"På jakt efter kärleken i ett kärlekslöst samhälle"

har varit arbetsnamnet på temat i detta nummer.

Det pågår ett stort medmänsklig arbete i det tysta.

Vi menar att änglar finns! med fötterna stadigt på jorden!

Vi Mänskor

ges ut av **Svenska Kvinnors Vänsterförbund**
med fyra nummer per år.

För åsikter som framförs i artiklarna
svarar respektive författare.

Redaktionen förbehåller sig rätten att
redigera inkommet material,
och ansvarar endast för beställt material.

Redaktionsadress:

Linnégatan 21, 413 04 Göteborg,
tel: 031-42 28 94

Ansvarig utgivare: Aase Bang

Redaktör: Marie-Louise Carlberg

Redaktionskommitté:

Barbro Andersson, Ingrid Atlestam,
Aase Bang, Marie-Louise Carlberg,
Erni Friholt, Zaida Hagman,
Anna-Carin Jansson, Agneta Wirén

Lay out: Marie-Louise Carlberg.

Prenumeration: 4 nummer per år :140 kronor

Stöd: 200 kronor **Gåvo:**120 kronor

Lösnummer : 40 kronor

Postgiro: 90 24 - 1

Redaktionen är tacksam för alla gåvo-
och stödprenumerationer som betalas in.

Som tack för ert stöd,
sänder vi ett gratis nummer. Ring till oss.

Skriv till oss!

Vi välkomnar alla bidrag och vi tar emot allt:
klipp, bilder, artiklar och idéer, insändare,
dikter och noveller, berättelser och notiser.

Vi vill gärna ha kritik och synpunkter på tidningen.
Vi kan tyvärr endast betala en mindre summa
för inskickat material.

Nästa nummer av tidningen

kommer lagom till 8 mars.

Temat är i skrivande stund inte bestämt.

Manusstopp den 15 januari 1994.

Tryck: Christenssons grafiska AB
Box 253 443 25 Lerum

Krigsleksaker

Han "drar" blixtnabbt
precis som i TV
tomten kom med en pistol
trots föräldraprotester.
Han är stark och modig
skjuter vilt omkring sig
Mormor dör, minst en gång i minuten

En trött liten parvel
lägger sin hand i min.
Kom Mormor, läs en saga
pistolen ligger under skåpet
Du behöver inte vara rädd.

Septembermorgon

Gräset knastrar frostigt
under mina fötter
när jag sakta går ner till sjön
som ligger stilla i solglittret
avvaktande.
Luften är klar som kristall
och andra sidan
tycks så nära.

En dopping tar sitt morgonbad
gör ett hål i solglittret.
Ljudlöst i fin formation
flyger en flock tranor
söderut.
Tystnaden är full av frid.
Då!
Dundrar en flottilj från flygvapnet
över mitt huvud
på låg höjd.
Gud!
Var blev Du av?

ELP

Hittebarn i världen

Gunnar Edman har alltid sökt ursprungsorden, de som leder till livets och människans hemlighet.

För tretton år sen lekte han några högsommarveckor med sitt första barnbarn i trädgården i Ljungkile. Hon, Ia, var fyra år, ett indiskt hittebarn som blev funnet i korridoren på ett mentalsjukhus, "en handsbredd från utplåningen". Hon vägde 1.2 kilo när hon räddades och sen adopterades till Sverige.

Väl här hämtade hon sig och blev en baddare på ordtokerier den sommar hon lekte med farfar Gunnar. "Tusenskönor" blev "Tösenskinor" i hennes mun.

Edman inspirerades att skriva en liten bok, men annat kom emellan. Manuset blev liggande och upptäcktes först i år, då hans sonhustru råkade besöka arbetsrummet.

Barnet buret bär den vuxna (Libris) är en pärla. Ett långt livs erfarenheter och ingivelser väcktes

under lekarna med Ia.

Själv säger hon sig tala "dagiska" — med småländsk accent — men genom farfar strömmar orden till ett större språk: "kosmiska". Han noterar tillvarons motsägelser,

förkroppsligade i henne:

"Ia tycktes anlända till jorden i sista minuten, i mörkret före midnatt. Dock, ännu är det skapelsemorgon för henne. Auran strålar kring hennes huvud. Och Auroran, morgonrodnadens lilla älsklingsfjäril, flyger bland blåvingarna i trädgården. Det är tidigt på jorden, fast det är sent i världen".

Edman finner all skaparhemlighets nyckelord i prepositionerna *av*, *genom* och *till*, såsom Paulus brukade dem i Romarbrevet: "Av honom och genom honom och till honom är ju allting".

Ett litet barn, små ord ger riktningen för vårt sökande in i Varat.

Bernt Eklundh
Publicerad i
Göteborgs-Posten,
18 oktober 1993

- 2 Dikter
ELP
- 3 Hittebarn i världen
Bernt Eklundh
- 4 Ledare
Aase Bang
- 5 Det fanns en tid...
Röda Korset
- 6 Frivillig medmänniska
Marie-Louise Carlberg
- 10 Avrustning i kärlek
Hans Leander
- 12 Hjälp är på väg
Caroline Runesdotter
- 15 Solidaritet
Marie-Louise Carlberg
- 18 Längtan till landet
Erni Friholt
- 19 En skola i tillit och solidaritet
Greta Sundberg
- 22 Moderskärlek kan ta sig olika uttryck
Caroline Runesdotter
- 24 Resan in i Sarajevo
Marie-Louise Carlberg
- 28 Släpp loss känslorna...
Susanne Gäre
- 32 Kvinna i Sverige
Kerstin Ekström
- 34 Försvara kärleken!
Sara Lidman
- 37 Var kommer alla glada gubbar från...
Erni Friholt
- 38 Bröd och rosor...
Bengt Berg
- 40 Det alternativa Nobelpriset
- 42 Notiser
- 44 Kvinnor och ekonomi
Lillemor Westerberg

Omslagsillustration: Marie Olsson

Ledare Aase Bang

Lever vi i en kärlekslös tid? Det kan verka så. Sviterna efter 80-talet, egoismens decennium, lever fortfarande kvar, och de som har makten driver en stenhård politik mot de svagaste i samhället.

— Vi måste ställa upp i dessa kristider, vädjar Wibble. Men själv har hon en förmögenhet på många miljoner i ryggen, och har dessutom sett till att skaffa sig själv och andra välbärgade stora skattelättnader.

Inte behöver Wibble bekymra sig över om hon har råd att gå till doktorn med sina krämpor, nu när avgifterna inom vården har ökat så drastiskt.

Trots krisen hade man råd att satsa 300 miljoner på militärövningen Orkan. JAS finns det också ekonomiskt utrymme för, men sjukvårdsbiträden och hemtjänstpersonal får sparken.

Invandrarverket rekryterar robotar istället för människor med inlevelseförmåga och medkänsla. Flyktingar skickas skoningslöst tillbaka, trots uppenbar risk för fortsatt förföljelse i hemlandet.

Kvinnomisshandeln ökar. Skilsmässorna är legio. Överallt hamnar barnen i underläge.

Men detta är trots allt inte hela sanningen.

"Edelt er mennesket.

Jorden er rik.

Finnes her nød og sult

skyldes det svik",

för att citera Nordahl Grieg.

Jag tror att människan i grunden är god. Omständigheterna kan göra oss bittra och hårda — en kärlekslös barndom är svår att reparera — men i grunden är människan en solidarisk varelse. Det vittnar bland annat denna tidningen om.

Tusentals människor i Sverige gömmer flyktingar undan polisen.

Varje dag utför organisationer som Stadsmissionen, Frälsningsarmén och Röda Korset ett verkligt kärleksarbete för dem som har hamnat på samhällets botten. Amnestys medlemmar skickar tusentals brev som hjälper till att befria politiska fångar över hela världen.

Svenska biståndsarbetare, utsända av Svalorna, Afrikagrupperna eller UBV, gör en stor insats bland de fattiga i många länder.

En eloge till Rädda Barnen som har startat en kampanj bland män som tar avstånd från våldet i samhället.

Och varje dag tar sjukvården och hemtjänstens personal sig tid, trots alla indragningar och hot om uppsägelser, att stryka någon över håret eller hålla någon i handen som behöver tröst.

Jag kommer att tänka på en gammal schlagerrefräng: "Kärlek måste vi ha, om än aldrig så litet". Vi vet att bödlarna i koncentrationslägren ofta älskade djur. Kanske hade de blivit onda eftersom de var svikna av människorna. Kanske behövde även de att möta tillgivenheten från någon levande varelse.

Och fångar har vittnat om hur de hittade tröst i ensamheten om de fick sällskap av en råtta i cellen. Det var någon att älska.

Julen är kärlekens tid. Förväntningarna är i alla fall stora inför helgen. Vi som är så lyckligt lottade att vi kan fira julen tillsammans med våra kära, får inte glömma att lyfta ögonen utöver den närmaste familjekretsen. Det finns många ensamma som behöver vår omtanke. Jag minns med saknad det alternativa julfirandet under 70-talet. Den gången var solidaritet ett självklart begrepp. För de flesta av oss är det fortfarande en självklarhet. Det finns hopp för mänskligheten!

God Jul! □

Det fanns en tid

då man gjorde sig av med alla avvikande.

Man brände häxorna, hängde tjuvarna, förvisade de sjuka och satte ut de handikappade barnen i skogen.

Det kom en annan tid,

då alla "Dårhus" och "Idiotanstalter" döptes om till "Vårsol" och "Fridhem".

Den tredje tiden

gav brottslingen vård istället för straff. Man slutade sterilisera utvecklingsstörda, lät döva tala sitt eget språk, skrev indignerade rapporter från samhällets utkanter och erkände männens rätt att gråta. Små enheter, hem och service ersatte de stora institutionerna för dem som inte riktigt klarade sig själva. Hela samhället byggdes om så att alla skulle kunna gå på toaletten överallt. Tidigare tacksamt tystlåtna grupper, som pensionärer och analfabeter, tog ton och började ställa krav. Ingen var handikappad. Ingen var utanför. Det var en härlig tid.

Men även det bästa

av samhällen har sina utkanter. Det är lika säkert som att där alltid finns en mitt. Vilka, och hur många, som hamnar i utkanterna varierar från en tid till en annan, likaså hur de betraktas och behandlas av dem som finns i mitten. Tolerans och omsorg är konjunktürkänsliga historier. Utsattheten, däremot, är beständig.

I mitten har dom pengar

på banken och betalar sina räkningar i tid. Barnen spelar piano i kommunala musikskolan, mamma bakar bullar och mormor stickar tröjor. Pappa ringer från biltelefonen och talar om att han är på väg hem. Han förlorar lagom mycket på tips eller Lotto en gång i veckan. Det värsta som händer är att någon flirtar med grannens fru eller blir otrevlig när han druckit. Men inget är så illa att man behöver tala om det.

Annat är det i utkanterna.

Där springer barnen vind för våg. Mormödrarna röker, har för korta kjolar och vet inte sin plats. Papporna spelar bort pengarna på trav och ringer aldrig hem. Alla är skilda och sitter på parkbänkarna eller på torget mellan Konsum och Systemet och gör inte rätt för sig. Eller så är de från Utlandet och kan inte ens svenska. Fast de har söta barn, tills de blir tonåringar och ligister och klottrar och förstör.

Otacksamma.

Fast en del är förstås duktiga och blir precis som vi.

Precis som vi.

Precis som vi.

Över en miljon personer i Sveriges land har nedsatt rörelseförmåga. Cirka 108 000 har nedsatt syn.

Ungefär 200 000 har allvarliga psykiska störningar. Minst 600 000 har problem med hörseln. Varje år skadas över 100 000 i arbetslivet och cirka 20 000 i trafiken. Av de cirka 1 500 som tar livet av sig varje år är många tonåringar.

Antalet anmälda våldsbrott är 85 000 per år. Det faktiska antalet antas uppgå till flera miljoner.

Mer än 700 000 är invandrare och flyktingar. Många kämpar med minnen av tortyr och med sitt främlingskap i det nya landet.

För övrigt har människor problem med vikten och svärmar. De röker för mycket, tror att ingen tycker om dem, känner sig ensamma, har pubertetskriser, äktenskapskriser, 30-, 40-, 50-årskriser. De oroar sig för karriären och ångrar att de inte hade tid för barnen när de var små. De är rädda för spindlar, ormar, getingar, för att dö eller för att bli gamla.

Precis som vi. ☐

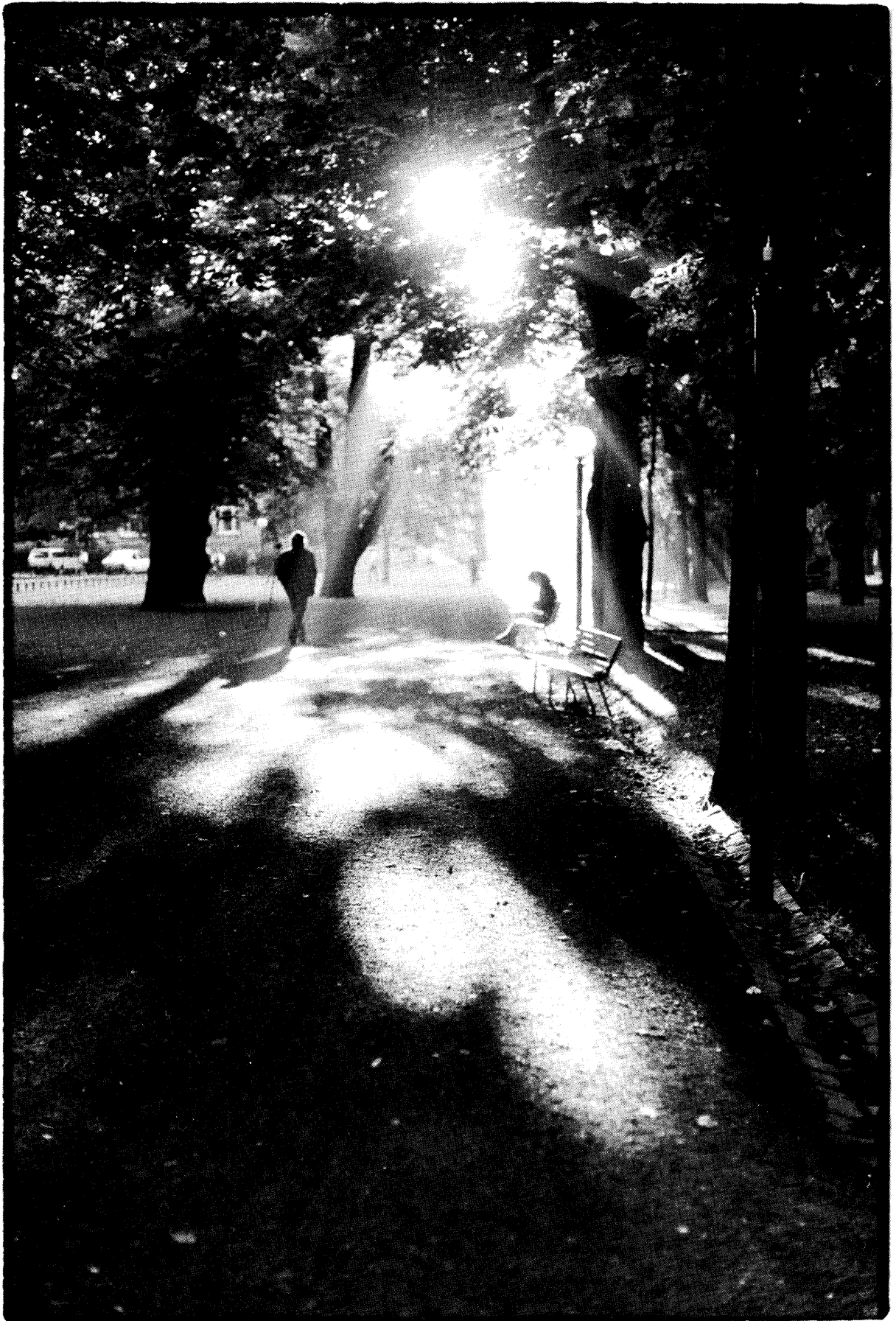

Bild: Hillevi Nagel

Frivillig medmänniska

Marie-Louise Carlberg

Kärleken söker inte sitt, heter det. Ändå ifrågasätts ibland den oegennyttiga kärleken. — Är den egentligen inte en täckmantel för egna behov?

Den oegennyttiga kärleken finns, men är så osynlig i vårt offentliga liv att den stundtals omfattas med misstänksamhet och skepsis.

Det finns också en lite nedlåtande inställning till "välgörenhetstanterna", eller så anklagas den frivilliga hjälpen för en verksamhet som försöker vrida klockan tillbaka till den tid då det förväntades — mest av kvinnor — att de utan betalning och parallellt med allt annat slit, skulle ta hand om dem som behövde hjälp på ett eller annat sätt.

Så är det inte.

Och vem har rätt att mäta och etikettera människors frivilliga insatser?

Man kan också säga att den oegennyttiga kärleken inte finns.

Är inte kärlek i alla former bra för alla? Det finns ingen anledning att förneka sin glädje över att kunna hjälpa och lindra nöden för någon annan.

— Det ger en tillfredsställelse som man känner ödmjukhet inför, berättade en kvinna på Röda Korset.

Bild: Monica Englund

Innan jag träffade henne var jag ganska välvilligt inställd — men lite skeptisk.

De vita Röda Korsetbussarna, som med risk för förarnas eget liv rycker ut och hjälper människor i krig, hade jag stor respekt för, men grumliga tankar om "tanterna" med bössan i gathörnet.

Men det är inte bara äldre damer som söker sig till Röda Korset "för att hjälpa till med något". För så går det oftast till.

Unga studerande, del- och heltidsarbetande i medelåldern, arbetslösa, pensionärer, män och kvinnor ringer till Röda Korset och undrar om det är något de kan hjälpa till med.

De blir fler och fler, allt eftersom tiderna hårdnar. Deras arbete är oavlönat och frivilligt, och det är inte i första hand de rika och välmående som kommer och erbjuder sin hjälp.

Gunilla Wahlbom är chef för den sociala verksamheten i Göteborgs och Bohus-distriktet.

Hon håller kontakten med dem som arbetar inom Röda Korsets sociala verksamheter.

"Stiftelsen Noaks Ark-Röda Korset" är en sådan. Arbetet där bedrivs bland annat med hiv-positiva, och särskilt bland dem som utvecklat aids.

Den frivillige fungerar som en slags kontaktperson, som gör hembesök för att försöka bryta en eventuell isolering, eller gör saker tillsammans med den hiv-smittade, följer med vid sjukbesök, och kan ibland vara den enda som finns med vid dödsbädden.

Andra frivilliga besöker fångar på häktet eller i fängelset. Eftersom man under häktningstiden sitter i en påtvingad isolering och inte får träffa utomstående, så blir Röda Kors-medarbetarens uppgift att

vara ett avbrott i ensamheten, vara någon att tala med, men kanske framförallt vara någon som lyssnar till den häktades egen beskrivning av sitt problem och sin kriminalitet.

Den sociala besöksverksamheten innebär att man efter begäran går hem till gamla eller långvarigt sjuka i hemmet eller på långvårdskliniker.

Här utvecklas ofta en längre och regelbunden kontakt, som får ett inslag av vänskapsrelation.

Även här är uppgiften ofta att bryta en isolering eller backa upp någon som tappat livslusten. Det handlar om att lyssna, stötta eller bara vara någon att prata med.

Telefonjouren riktar sig till människor vilkas problem och lidande blir särskilt svåruthärdliga under natten. Man vaknar i ångest eller kan inte ens somna in på grund av bekymmer som i tystnaden och stillheten får tid och plats att breda ut sig. Det kan vara människor som blivit övergivna av sina partners, som tappat kontakten med sina barn, har en svår sjukdom, varit utsatta för något djupt skrämmande, eller på grund av depression eller hopplöshet bestämt sig för självmord. Den hjälpsökande ringer anonymt och samtalet kan inte spåras.

Stor nöd

Röda Korset har 19 telefonjourer i landet, och varje natt arbetar 60 personer fyra timmar var. Jouren är öppen från 22 på kvällen till 6 på morgonen.

— Det finns en stor nöd i samhället, och behovet av hjälp och medmänsklighet är oändligt, säger Gunilla Wahlbom. Det finns också många som arbetar i det tysta för att hjälpa.

— Jag tror inte samhället skulle klara sig utan den frivilliga hjälpen. Det är ingenting specifikt för vår tid, så har det alltid varit.

De som ställer upp frivilligt, är de anorlunda än oss andra?

— Både ja och nej, säger Gunilla Wahlbom. Många har själva genomlevt livskriser, sjukdomar eller djup sorg, men kommit igenom det. En del har blivit hjälpta av någon från Röda Korset och vill i sin tur hjälpa andra. De har egen erfarenhet av hur mycket den hjälpen betydde. Men det är inte alltid på grund av egna kriser som man vill jobba som frivillig.

Livserfarenhet, personlig mognad och insikter om vad som är viktigt i livet, betyder mycket för människors ställningstaganden.

I kristider som dessa blir många paradoxalt nog mer generösa mot andra. Man jämför sitt eget liv med dem som har det svårare.

Att arbeta som *Jourhavande medmänniska*, som Röda Korsets telefonjour he-

ter, innebär att man "bara" har sig själv och sina erfarenheter att tillgå. Ibland har det ifrågasatts om det är nog, eller om det inte är bättre för människor i nöd att vända sig till utbildat folk inom psykvården.

— Det finns tillfällen då den professionella vården inte kan ge det som den hjälpsökande behöver, säger Gunilla Wahlbom. Även vårdpersonalen måste i vissa situationer möta en patient "människa till människa", tillfällen då inga behandlingsmetoder räcker.

Gunilla Wahlbom poängterar att Röda Korset inte går in på den professionella vårdens områden, eller tar över deras arbete.

— De som ringer oss har valt att göra det, vi finns här för deras skull, och helt på deras villkor.

— I mitt arbete ingår också att vidareutbilda våra frivilliga medarbetare. Problemen i samhället ökar, liksom kunskaperna om hur man ska bemöta dem. Man kan också känna sig utbränd och behöva få inspiration och stöd. Vi anordnar kurser och föreläsningar av till exempel psykologer och utbildare inom kriminalvården.

Möta döden

Gemensamt för de sociala verksamheterna är att man frivilligt under lång tid och upprepade gånger möter döende människor eller sådana som dödat. I Arken träffar man aids-sjuka, vid häktesbesöken stöter man på dräpare och mördare, i den sociala besöksverksamheten möter man mycket gamla eller sjuka som döden plötsligt tar, och i telefonjouren blir man inte så sällan uppringd av någon som tagit en dödlig dos tabletter.

Bo Eneroth, docent i sociologi och utbildare inom missbruksvård och kriminalvård, har på Röda Korsets uppdrag skrivit en skrift som heter "*Helande tomt rum — Om en unik kvalitet i frivilligt socialt arbete*".

Det är en tankeväckande läsning som berättar om vad som kan hända mellan den som ringer upp och den som lyssnar, och som är en förutsättning för att successivt kunna ta sig ur sitt lidande.

Jag tror att de flesta människor någon gång under sitt liv har upplevt den totala

närvaron med en annan människa, där vi — bara vi och inget annat — är sedda och hörda, där gränserna suddas ut mellan oss, och då orden vi säger till varandra känns som om de föds ur den andres tankar.

Det är en upplevelse som knappast kan ordsättas. Det är nån slags kommunikation med mer än oss själva som medverkande. Ibland kan det kännas som ett kraftfält runt omkring oss.

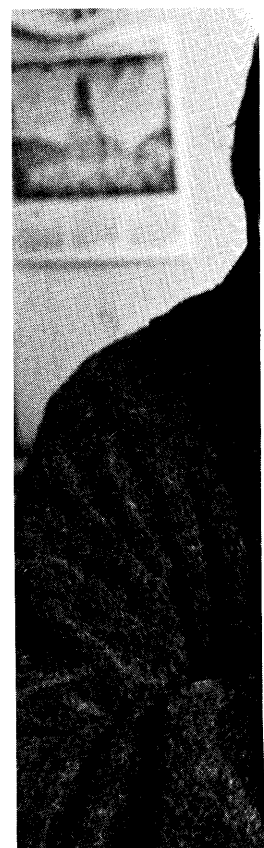
Att kunna kommunicera på det sättet, med en helt främmande människa, där man enbart har sin röst och sitt lyssnande som instrument, låter sig inte göras utan speciella egenskaper.

Men de egenskaperna är tillgängliga för alla människor. Det handlar inte om behandling, med inlärd kunskap och förfaringssätt, istället är det viktigt att man finns där, är *med* den som ringer i hans eller hennes lidande.

Samtidigt är det en ömsesidig process. Den som lyssnar får ny kunskap efter varje samtal, blir mer lyhörd, och kan ibland uppleva hur egna sorger får en förklaring under samtalets gång.

Bo Eneroth beskriver det helande tomt rummet, som något den lyssnande ställer till den hjälpsökandes förfogande. Det är den lyssnandes hela uppmärksamhet och inlevelse i vad den andra säger. Ett kravlöst lyssnande där den som berättar sätter gränserna, eller tar bort dem.

Den som lyssnar "tömmer" sitt eget "jag" och skapar ett tomt rum åt den andra att befinna sig i, så att säga. Och den som berättar känner den kravlösa närvaron och kan efterhand släppa på spärrar och försvar, våga känna tillit till en annan människa, så småningom se sitt problem

på lite avstånd, till och med kunna skratta lite åt sig själv ibland. Så börjar efterhand en självläkande process, där kanske inte orsaken till smärtan eller sorgen försvinner, men där man lär sig stå ut med den. Att på något sätt frigöra sig, göra en avgränsning mellan sorgen och sig "själv".

Eva, jag kallar henne så, är en av Röda Korsets anonyma lyssnare. Hon har arbetat som frivillig i nio år.

Bild: Monica Englund

— Man kan aldrig lura någon som ringer upp, de hör om man är närvarande eller inte. Rösten säger så mycket. När någon ringer måste man göra sig nollställd, för man har ingen aning om vem personen är, vad som har hänt. Det enda man kan göra är att lyssna.

Under tiden framträder bilden av personen och sedan använder man sin erfarenhet och intuition hur man kan mötas. Att sitta i telefonjouren innebär inte att vi bara lyssnar, det är också en dialog på den hjälpsökandes villkor.

Att Eva är en av de anonyma i telefonjouren är ingenting hon berättar om för

vänner och bekanta. Det ingår i arbetsprinciperna att vara anonym. Eva har ett "arbetsnamn" eftersom det är lättare att tala till någon med ett namn. Den som ringer upp kan själv välja att vara anonym eller inte. Men inga samtal förs vidare till någon utomstående.

Många tänker kanske att det är ett tungt arbete att bara möta elände och sjukdom. Men så är det inte.

Många av de frivilliga som går hem till människor får vänner för livet. Det är ett ömsesidigt givande och tagande.

Förtroende värmer

— Det är konstigt, ibland efter en natt vid telefonen går jag hem med mer kraft och glädje än då jag kom, även om det varit mycket sorg och bekymmer.

Förtroendet och tilliten från en främmande människa ger så mycket tillbaka. Att ibland också få höra att man varit till hjälp. Det är då jag känner tacksamhet över att kunna hjälpa.

Eva och jag går runt i Röda Korsets hus i Göteborg. På översta våningen ligger sysalarna. Rader av bord, rader med symaskiner som alla är upptagna, mest av äldre damer. Högar med tyg och mönster. Det kliar i fingrarna att själv få vara med och sy, och känslan av personlig tillfredsställelse över det som skapas är inte alls svår att förstå.

Runt väggarna hänger färdigsydda kläder, allt är sytt av tyg som skänkts till Röda Korset, alltså idel återanvändning. Det som stickas, är också tidigare använt garn. Bland det som tillverkas i sysalarna hittar jag ett "paket" med den första nödvändiga utrustningen till spädbarn, som Röda Korset skickar till krisdrabbade områden i världen. Det är en filt, ett par handdukar och tygblöjor. Ett par skjortor, underbyxor, en stickad kofta och mössa.

I källaren ligger klädsorteringen. I långa prydliga rader står papperssäckarna med anvisning om deras innehåll. HBS betyder herrbyxor sommar, och så vidare.

Skillnaden i den materiala standarden är uppenbar. I västvärlden drunknar vi nästan i kläder och saker, medan bristen är total på många andra platser.

Skulle till exempel jag kunna bli en hjälpende människa? Tanken gör mig lite orolig. Kan jag det? Har jag erfarenhet tillräckligt? Vad ska jag svara i telefon? — om det är det jag tänkt göra.

— Vem som helst kan inte sätta sig i telefonjouren, säger Gunilla Wahlbom. Vi träffar den som funderar på det. Genom samtalets gång visar det sig om personen har de egenskaper som är nödvändiga för att hjälpa någon annan. Jag brukar utgå från tre kriterier, säger Gunilla Wahlbom och ler: att man står stadigt på jorden, har tålamod och inlevelseförmåga.

Det låter enklare än att åstadkomma det helande tomrummet.

— Det låter kanske svårt, men är egentligen helt naturligt, och det är inga fantasier som arbetar som Jourhavande medmänniska. Att utveckla de egenskaperna kan nästan alla göra. Efter att ha levt ett antal år, så har ju de flesta av oss ganska gott om livserfarenhet. □

Avrustning i kärlek

Text: Hans Leander

Bild: Maria Hemlin

I somras genomförde vi en plogbillsaktion på SAAB Military Aircrafts fabrik i Linköping då ett JASplan blev avrustat. Aktionen som kallas "JAS till plogbillar -93" utfördes av en grupp på sju människor, varav tre fungerade som stödpersoner. Jag var en av dem som var inne på området och satt häktad en dryg månad i somras.

För mig är kärlek till medmänniskor helt klart en av de starkaste drivkrafterna till mitt engagemang.

Jag kom i kontakt med plogbillsrörelsen hösten -91 då jag var i USA. Jag åkte dit med förhoppningen att kunna lära mig något från freds-rörelsen där. Det började egentligen med att jag gick en resandekurs på Färnabo folkhögskola. Resan gick till Zimbabwe. Under den kursen väcktes mitt engagemang för fred- och rättvisefrågor. Jag kände att jag hade ett ansvar gentemot de människor som jag hade lärt känna i Zimbabwe. Dessa människor gav för mig ansikte åt hela den fattiga delen av världen som jag genom att leva i Sverige dagligen utnyttjar. Så jag började leta efter en form att arbeta i.

En vän tipsade mig om att freds-rörelsen i USA nog hade kommit längst i att utveckla ickevåldsmotstånd. Därför åkte jag dit ett halvår och levde i kristna motståndskollektiv.

De drev soppkök och härbärgen för utslagna och hemlösa i storstäderna, men trodde inte att det var tillräckligt för att rättvisa ska komma till stånd. De kombinerade därför sitt stöd till de fattiga med motstånd mot militarismen. Denna kombination gjorde starkt intryck på mig och jag kände en stor glädje över att ha funnit en form av fredsarbete där även min tro fick plats.

Naturligtvis är det svårt att namnge vad som driver mig att göra motstånd. Jag har en längtan i mig efter en rättvis och kärleksfull värld, där varje människa har sina behov tillgodosedda och alla är älskade.

Pia Lundin och
Igge Olsson
häktade för
sabotage mot
krigsmakten

Himmelriket på jorden. Denna längtan är på många sätt naiv och orealistisk.

Jag vet att människor inte är fullkomliga, att misslyckandet är en del av våra liv. Ändå är min längtan verklig. Den går inte att förneka. Och den utlovas i bibeln.

Jag tror att min största uppgift som människa är att älska mina medmänniskor och mig själv. Jag har förstått kärnan i det som Jesus lärde just så. Han visade att Livet är starkare än döden. Kärleken är starkare än hatet. För mig är vapenmakt oförenligt med kärlek. Med vapenmakt kan jag tvinga motparten att göra som jag vill. Fast någon inre förändring kan aldrig uppnås med vapenmakt. Icke våld bygger i motsats till detta på kärleks- och sanningskraft. Kraften i icke våld ligger i att göra sig sårbar för våldet. Motparten utmanas på allvar att själv ta ställning. Våld och hat kan på detta sätt övervinnas.

Eftersom jag älskar mina medmänniskor kan jag inte vara passiv inför vapenproduktion och vapenexport. Passivitet skulle innebära att förneka en stor del av mig själv. Utifrån detta menar jag att den "oegennyttiga"

kärleken som detta handlar om, i själva verket är avgörande för mitt eget välbefinnande! Jag vill bejaka mig själv som del av mänskligheten, som del av det gudomliga. Detta bejakande har lett mig in i motståndet mot militarismen.

Jag upplever alltså inte mitt livsval som en uppoffring, även om det utifrån sett kan verka så. Man blir ju fångslad för att avrusta vapen.

Häktetiden var ibland jobbig för mig men kändes ändå som ett meningsfullt strävande efter det som jag längtar efter. Jag vande mig vid det inrutade livet och utnyttjade tiden till att läsa böcker, skriva brev och tidningsartiklar. Jag har lärt mig en hel del om mig själv under häktetiden. Själva tagandet av straffet kändes också som en viktig del i aktionens budskap till allmänheten. Rädslan för straff går att övervinna!

Men kan man verkligen bryta mot lagen... räcker det inte att protestera på lagligt sätt?

Den och många andra frågor diskuterade vi en hel del under våra förberedelser inför aktionen. Nästan ett helt år höll vi på att förbereda oss. Vi hade möten varje månad hemma hos varandra, tre dagar varje gång. Ofta läste vi en text högt om något relevant ämne. Detta följdes av en stunds tystnad, varefter vi inledde diskussionen med en runda där alla i lugn och ro fick tala. Till allra största delen gick förberedelserna ut på att bygga upp gemenskap och trygghet. Vi pratade mycket om våra rädslor för fängelset, för vad våra föräldrar och vänner skulle säga, om framtiden.

Vi lade ner mycket möda på att lära oss ickevåldsliga mötesformer. Våldet och förtrycket som vi kämpar mot i världen finns även i oss själva. Att avrusta vapen skulle vara fruktlöst om vi inte samtidigt lyfter fram våra egna rädslor och avrustar oss själva som människor.

Genom olika tekniker tränade vi oss på att upptäcka och förhindra förtryck och hierarkier i den egna gruppen och att lyssna på och förstå varandra. Denna process har gjort det möjligt för mig att förankra mig själv mer i kärlek, mindre i rädsla. Avrustingen av vapen i världen är möjlig utifrån denna kärlek.

Kanske kommer jag inte att få uppleva några resultat av vårt motstånd under min livstid. Jag hoppas, men vet ju inte. Jag vet däremot att jag vill fortsätta att låta kärlek leda mig i mitt liv.

Faktaruta om Plogbillsrörelsen:

Plogbillsrörelsen är världsomfattande och består av människor som med hammare avrustar och omsmider vapen. Vi menar att vi vanliga människor kan ta ansvar och påbörja avrustningen genom att oskadliggöra vapen. Plogbillsrörelsen bygger på civil olydnad och ickevåld, och hämtar inspiration från bibelprofetian i Mika 4 och Jesaja 2, "de ska smida sina svärd till plogbillar..."

Plogbillar används i jordbruk för att plöja jorden. Människor behöver mat, inte vapen. Den första plogbillsaktionen genomfördes 1980 av åtta människor i Pennsylvania, USA, som avrustade en kärnvapenmissil. Sedan dess har ett femtiotal aktioner genomförts, varav fem i Sverige. Rörelsen grundades av kristna munkar och nunnor som under 60-talet började göra motstånd mot Vietnamskriget. I Sverige är vi dock endast en minoritet som är kristna.

Många var med och fyllde
"Arbetarkonvojens" lastbilar –
HJÄLPEN ÄR PÅ VÄG

Text: Caroline Runesdotter

Precis i dagarna har jag hört rapporter om en ny massaker. Män och kvinnor skjutna med spår av misshandel och stympning och chockade överlevande. Samtidigt får jag veta att nyheterna om kriget i det forna Jugoslavien börjar tunnas ut. Vi har vant oss.

Det är inte så intressant och nyhetsmässigt längre.

Dödandet och grymheterna kommer att fortsätta, men i framtiden kommer vi att läsa, höra och se allt mindre om det.

Kriget i forna Jugoslavien har redan skördat över 200 000 dödsoffer. Över fyra miljoner människor har tvingats fly. Sedan andra världskriget har vi inte haft något krig så nära våra gränser. Aldrig förr har vi kommit så nära krigets vansinne. TV-bolagens filmkameror har registrerat ofattbart lidande, människor inför sitt livs tragedi, krigets offer.

Jag tror inte det är en fråga om att vänja sig, så avtrubbade är vi inte, däremot tror jag att vi råkat in i en kollektiv vanmakt.

Vi har inte visat många tecken på solidaritet under den tid kriget pågått. Därför blev arrangörerna för den hastigt organiserade "Arbetarkonvojen" — hjälpsändningen som utgick från flera europeiska länder — närmast förvånade över det enorma gensvar de fick.

Inför avfärden kom massor med människor och de två lastbilarna fylldes snabbt med kläder, mat och mediciner.

Ändå var det bara ett initiativ i liten skala, som trots upprepad information till pressen i det närmaste har tigits ihjäl därifrån och bara spridits via en annons och genom mun-mot-mun-metoden.

Insamlingen "Kvinna till Kvinna" arbetar i större skala. De har nu fått in sin första miljon och är mitt uppe i ett rikstäckande insamlingsarbete. Målet är 20 miljoner, fem kronor från varje kvinna i Sverige.

Från kvinnor i Sverige till kvinnor i forna Jugoslavien — insamlingen startade i somras och ett tjugotal organisationer har anslutit sig, fredsorganisationer, kvinnoförbund och fackföreningar. Arbetet börjar komma igång ordentligt nu runtom i Sverige.

Det var när avslöjandena om massvåldtäkt av muslimska kvinnor kablades ut över världen som insamlingen startades. Tanken var först en hjälp riktad till just de kvinnor som utsatts för våldtäkt. Det visade sig snart omöjligt att rikta hjälpen enbart till dem. De flesta bär sina upplevelser inom sig. Det de utsatts för är så förknippat med skam att de föredrar att inte berätta. Därför arbetar man indirekt med att nå dessa kvinnor. Bland annat har insamlingspengar gått till två mobila mödravårdscentraler. En ska placeras i Sarajevo, den andra i Kroatien.

Tillsammans med Rädda Barnen

Arbetet med insamlingen sker i samarbete med Rädda Barnen. De står för postgirot och administrationen. 75 procent av de insamlade medlen går till projekt som Rädda Barnen stödjer. Att det fortfarande bara är 25 procent som går till direkta kvinnoprojekt beror på att man framförallt måste hjälpa genom att ge pengar till ett redan existerande arbete.

För en del verkar kanske det här stötande. Varför kan man inte bara samla in och sedan skicka pengarna till kvinnorna i forna Jugoslavien?

Det är inte bara att samla in pengar. Helst ska pengarna in på ett 90-konto, som innebär en viss

Bild: Tommy Nilsson

kontroll, men också säkerhet för dem som sätter in pengarna. Det tar tid att få ett sådant, och en förutsättning är att man har revisorer, något som i sin tur för med sig kostnader.

Nästa steg är att skicka ner pengarna. Vart ska de gå? Egna projekt? Till grupper därnere?

Allt förutsätter att man varit där och byggt upp kontaktnät, vet hur man ska arbeta eller hur andra arbetar.

Några från insamlingen Kvinna till Kvinna har nu rest runt och sett hur lokala grupper och organisationer arbetar. Det är ett bra sätt att förvissa sig om att pengarna används på rätt sätt. Men de flesta grupper som arbetar därnere vän-

der sig inte specifikt till kvinnor, utan kanske till barn och hela familjer.

I den mån det finns fler grupper som arbetar speciellt med kvinnans situation, kan en större andel av de insamlade medlen gå till sådant arbete. Men än så länge får en del av pengarna också komma hela familjer till godo i samarbete med Rädda Barnen, som har hunnit skaffa sig mer kontakter och erfarenheter av att skicka hjälp till forna Jugoslavien.

Eva Zillén som nu arbetar med insamlingen, tycker att samarbetet med Rädda Barnen fungerar bra.

Bild: Linn Hjort

De har kontinuerliga kontakter och diskuterar olika förslag som kommit fram.

Bland de lokala grupperna som får stöd nu, finns många som gör ett fantastiskt arbete. Bland annat en liten, men mycket kompetent grupp som kallas "Centre for women war victims". De arbetar i team, alltid en bosnisk och en kroatisk kvinna tillsammans. I sitt arbete går de ut i flyktingläger, diskuterar praktiska problem, hur man ska ordna skolor till barnen, mm. De är tränade att kunna urskilja dem som blivit utsatta för övergrepp och kan sedan slussa över dem till den typ av hjälp de behöver.

I staden Osijek, nära serbockuperat område i Kroatien, har man fredsfostrande verksamhet i skolorna. Barnen får lära sig tänka ut andra sätt att lösa konflikter. De får också träffa serbiska barn — på läger i Ungern. Nu ska man starta en SOS-jour för barn. I staden finns 110.000 invånare och 70.000 flyktingar.

I Kroatien har bosniska kvinnor som anlänt tidigare som flyktingar organiserat sig för att kunna hjälpa dem som kommit senare med att hantera de spår kriget lämnat och den nya situationen som flykting.

Initiativ från gruvarbetare

Initiativet till Arbetarkonvojen togs av det brittiska gruvarbetarförbundet. För snart tio år sedan, vintern 84-85, var det gruvarbetarstrejk i England. Gruvarbetarna fick mycket stöd utifrån, bland annat från arbetarna i staden Tuzla. För en tid sedan ansåg de engelska gruvarbetarna att nu var det deras tur att visa prov på solidaritet och skicka hjälp tillbaka till Tuzla. Det ville bland annat arbetarna på Timex också vara med och stödja, liksom Transportarbetarförbundet i Storbritannien. Man satte igång att samla in. Konvojen växte.

I länder utmed färdvägen ordnades fler insamlingar och allt fler bilar slöt sig till konvojen, i Tyskland, Danmark, Österrike, Ungern och Kroatien.

I stor hast bildades en kommitté i Sverige. Pengar skakades fram till transporten. Syndikalisterna stod för en stor del, och sköt även till pengar för transport.

En annons och djungeltelegrafen räckte för att en strid ström av människor kom med bidrag och fyllde två stora lastbilar. Gensvaret var enormt.

Konvojen kom nästan fram till Tuzla, men sedan var det stopp. Vid en liten gränsstad blev den stående. De utsattes för beskjutning och kunde varken komma vidare till Tuzla eller tillbaka till Zagreb. De hade att göra

med lokala myndigheter och ett mycket halsstarrigt FN-kommando. Tonen var hård och de fick inget tillmötesgående. I ett förtvivlat försök att nå resultat ockuperade de FN-kontoret i Zagreb. Men lastbilarna stod där de stod. Läget var desperat.

Dessutom visste alla att människorna i Tuzla var i stort behov av hjälp. De har redan genomlevt en vinter under belägring. Förra vintern rädde inte svält, men nu är förråden tömda. Det är bland annat därför svensk FN-trupp stationerats i just Tuzla, för att få igenom alla hjälpkonvojer som blev fast på vägen.

Nu gällde det uppenbarligen inte Arbetarkonvojen. En del av lasten magasineras. Bilarna skulle hem. På alla tänkbara platser fanns det mat, medicin och kläder uppbunkrat i väntan på att blockaden skulle hävas.

Nu, efter veckor av förhandlingar och förhållningar, verkar det som om delar av hjälpen äntligen ska nå fram, via en omväg över Split.

Så snart konvojen når fram sätter arbetet med nästa konvoj igång. □

Lysekil blev för några år sedan utnämnd till Sveriges flyktingvänligaste kommun.

Bakom detta hedervärda betyg ligger en hel del dramatik och medmänsklighet från så gott som samtliga Lysekilsbor.

I Lysekil bor Björn Jonsson, en man som självklart ställer sig på flyktingars sida. Nationalitet eller hudfärg får aldrig avgöra graden av människors värde, anser han. Björn Jonsson är bland annat medlem i Amnesty och FARR. FARR står för Flyktinggruppernas och Asylkommittéernas Riksråd.

Bohuslän har många gånger utmärkt sig genom en folklig opposition mot allehanda övermakt. Där ligger Kynnefjäll, där det var tänkt att atomsopor skulle forslas och lagras i urberget, men detta satte ortsborna stopp för genom att dag som natt vakta berget. De sitter fortfarande i sin lilla vaktstuga efter tretton år.

Fristadsrörelsen, de som gömmer flyktingar, startade i Bohuslän. Många försökte stoppa motorvägsbygget genom länet genom att kedja sig fast i träden, andra har ställt sig på järnvägsrälsen för att stoppa besprutningståg, pensionärer har ockuperat det nedläggningshotade sjukhuset i Lysekil. ▷

Text: Marie-Louise Carlberg
Bilder: Erik Andersson

Vad är det för folk i Bohuslän, var kommer all denna handlingskraft och solidaritet ifrån?

Jag frågar Björn Jonsson där vi sitter runt bordet hemma i hans kök.

— Jag vet inte riktigt, säger han, kanske är det för att vi alltid klarat oss själva. Genom våra jobb — många är fiskare — har vi fått kämpa mot starkare krafter än människor bakom skrivbord. När det blåst upp, har ingen kunnat hjälpa oss. Kanske är det bland annat det som gett oss självförtroende. Vi vill helst bestämma själva vad vi får och inte får göra.

1987 kom 10 chilenska flyktingfamiljer till Lysekil. Tanken var att skaffa dem fadderfamiljer i trakten, men signalerna från Stockholm och från dåvarande invandrarminister Georg Andersson, visade att risken för utvisning blev mer och mer överhängande.

Hungerstrejk

Då inledde flyktingarna en hungerstrejk. I en och en halv månad "bodde" de på torget i Lysekil. Björn Jonsson var aktiv under strejken genom att ansvara för polis-tillståndet, stödjande och uppmuntra flyktingarna, se till att ingen led uppenbar fara för sin hälsa.

I tre dagar skolstrejkade 1000 barn. Fler och fler hörde av sig och gav de hungerstrejkande sitt stöd.

På mindre platser är folk aktiva i olika rörelser och föreningar, de är vana att samarbeta och alla känner varandra. Amnesty, Röda Korset, olika fredsgrupper och kyrkor ringde, samtliga partier i kommunen stödde de hungerstrejkande.

— I slutet av hungerstrejken var ett par av chilensarna verkligen dåliga, då de också vägrade att dricka. Vi åkte — några chilensare och lysekilsbor — upp till Georg Andersson och berättade om det kritiska läget. I Stockholm blev man orolig över situationen. Så småningom fick flyktingarna sina uppehållstillstånd.

Ur detta och andra engagemang bildades FARR 1988. FARR är en riksorganisation för grupper och enskilda runt om i landet som vill hjälpa människor på flykt undan förföljelse och som söker asyl i Sverige.

FARRs medlemmar går in i asylproceduren och samarbetar med flyktingen och advokaten. Det viktigaste är att flyktingen känner förtroende och vågar berätta vad han eller hon varit med om. Det kommer inte alltid fram vid de första kontakterna med myndigheterna, eftersom de har dåliga erfarenheter av myndigheter från sitt hemland. Det kan ha gällt fängslanden, misshandel, tortyr och våldtäkt.

FARR hjälper till att skaffa läkare och psykiater. Det är inte självklart att de som behöver vård får den, myndigheterna avgör själva vilka som är i akut behov.

FARR hjälper också till att skaffa fram bevis om förföljelser i hemlandet, samt bevis om de skador — fysiskt som psykiskt — som flyktingen kan ha fått.

FARR försöker också skapa en draglig tillvaro för flyktingen i väntan på asylsvaret och att vara ett moraliskt stöd för flyktingen i kontakter med myndigheter och advokater. Kort och gott, bevaka flyktingens rättigheter till en rättvis behandling.

— Nästan alla som hjälpt asylsökande har ställts inför de här problemen och arbetar på det sättet. Flera har dessutom hjälpt flyktingar från att avvisas tillbaka till andra länder i Europa, eller till Kanada, vilket är det vanligaste.

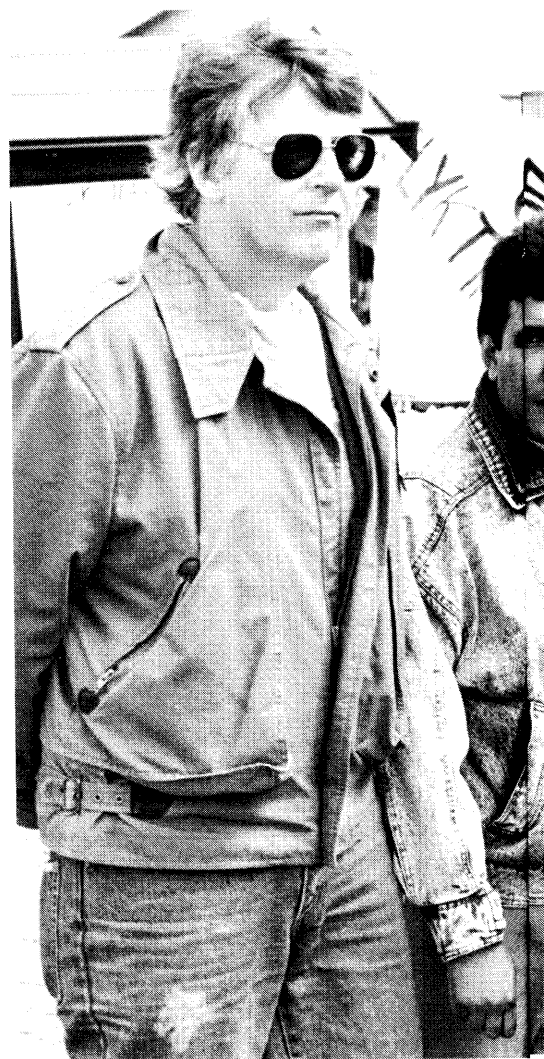
— Dessutom hjälper många de cirka 7000 flyktingar som håller sig gömda i Sverige med bostad, mat, ny ansökan, advokat och läkarkontakter med mera. Det pågår ett mycket stort solidaritetsarbete i det fördolda.

Inga brottslingar

Det kan vara svårt för oss i Sverige att förstå vad flyktingar har utsatts för i sitt hemland, och varför de jagats av säkerhetspolisen, fängslats och torterats.

Det är inte så, som en del kanske tror, att de själva orsakat sin förföljelse genom grova brott eller varit en säkerhetsrisk för sitt land.

För oss så självklara rättigheter som att uttala kritik mot regeringen, hålla möten eller vilja arbeta för demokrati, är tillräckligt för att förföljas, fängslas och torteras.

— Förtrycket följer samma mönster, antingen det är i Afrika, Latinamerika eller Rumänien... säger Björn Jonsson.

När en flykting kommer till Sverige avgörs hans eller hennes vidare öde av de personer som är med vid den första intervjun.

Många tolkar bekymrar sig lite om flyktingens situation och det finns en del mindre nogräknande advokater, som är mer intresserade av sitt arvode än av att hjälpa flyktingen.

Det är utifrån det intervjumaterialet som invandrarverket gör sin bedömning. Tjänstemannen som beslutar om flyktingen får stanna eller inte, träffar aldrig personen i fråga.

— I många av invandrarverkets slutsamotivationer kan man läsa att flyktingen överdriver hotet mot sig själv, säger Björn Jonsson. Många blir avfärdade som lögnare.

Björn Jonsson tillsammans med hungerstrejkande chilenare i Lysekil sommaren 1987

Flyktingen ett nummer

Och, inte minst, de horribla direktiven från flyktingförläggningarna att inte etablera mänskliga relationer till flyktingarna, att tilltala dem med ett nummer istället för vid namn, för att inte göra det svårare för dem den dagen de utvisas...

Björn Jonsson är övertygad om att det finns bättre sätt att ta emot och hjälpa flyktingar på.

— Om myndigheterna var intresserade av att lyssna till de grupper och enskilda människor i samhället som har engagemang och kunskap, stödjade olika projekt, ge tid och pengar, och på olika sätt visa ett humanistiskt intresse för flyktingarna, så skulle de få ett stort gensvar.

— Det hade heller inte varit möjligt att tjäna grova pengar på flyktingarna, vilket invandrarverket gjort möjligt genom att betala ockerhyror till smarta affärsmän.

Skräcken ett tydligt språk

När en flykting fått avslag på sin asylansökan, söks han upp av någon från FARR.

— Jag har varit med vid många sådana tillfällen. Det är svårt att beskriva den skräck man möter hos en flykting. Att de simulerar tror jag inte ett ögonblick på.

Skulle myndigheterna efterleva FNs allmänna deklaration om de mänskliga rättigheterna, skulle mycket se annorlunda ut för flyktingar i vårt land.

Man undrar om viljan finns.

En paragraf som FARR använder i en av sina broschyrer, säger:

"Envar har rätt att söka och åtnjuta fristad från förföljelse i ett annat land". Samma gäller FN-konventionen om barns rättigheter.

Många kritiska röster höjs mot "den slappa invandarpolitiken", och regeringen görs skyldig. Man upprörs över det

stora antalet flyktingar som kommer, de kostar för mycket, tar våra jobb, förstör våra barn med sin avvikande kultur, man tror att brottsbenägenheten är större bland flyktingar och invandrare än bland svenskar, för att inte dra värre exempel.

Inom partierna är det främst Ny Demokrati som står för den sortens åsikter. Fördomar och främlingsrädsla ökar.

— Med risk för att bli missförstådd eller sammanblandad med Ny Demokratis kritik mot regeringen, vilken jag misstänker är en förtäckt främlingsrädsla, så finns det en hel del att kritisera vad gäller invandarpolitiken, men från helt andra utgångspunkter.

Min kritik grundar sig på behandlingen av flyktingarna. Det gäller förfaringssättet, enskilda tjänstemän, vissa tolkar och advokater, en del av förläggningarnas personal, de långa väntetiderna och de många godtyckliga avslagen.

Finns solidariteten?

Är det realistiskt att tro att det finns så många svenskar som känner solidaritet och vill ställa upp för flyktingar?

— Ja, det är det. Jag träffar dagligen många som redan nu, helt ideellt och med egna medel, gör en mycket stor insats för flyktingar.

— Kunde myndigheterna släppa det allra minsta på sin myndighet och lita till folks medkänsla och goda vilja, så kunde alla de som till exempel gömmer flyktingar ta hand om dem på ett värdigare sätt, både för sig själva och för flyktingarna.

— Det är viktigt att ta tillvara de goda krafterna i tider då direktiven uppfifrån blir allt hårdare. Ingen mår bra av att samhället blir omänskligt. Därför tror jag att det finns en latent önskan att få arbeta för ett mänskligt samhälle. □

Längtan till landet

Jag längtar till mitt land.

Nu är det vår. Tar cykeln. Det sjunger i mig när jag susar genom samhället. Här och där lyser det gult på den asfalterade parkeringsplatsen. Är det inte...? Jo minsann! Med obetvinglig kraft har maskrosen brutit sig genom det hårda täcket.

Hur är det i täppan, männro? Gult över hela fältet! En överväldigande syn. Mitt land, min åker, min täppa, översållad av hundrade solar. Skamset gömmer jag maskrosutrotningsspaden längst ner i korgen...

Idag ska här bara tittas och planeras. Potatis här, kålrabbi där. Morötter och lök minst två rader, mera potatis bak vid vinbärs- och krusbärsbuskarna. Selleri? Ja, det är gott. Rabarbern sticker redan upp med ljusröda stjälkar och saftiga blad. Jordgubbsplantorna skulle ha delats i höstas. Nu slingrar sig utlöperna med nya sticklingar kors och tvärs och bildar ett tätt täcke. Men "gubbarna" blommar redan, ser ut som vita stjärnor, löftesrika.

På försök tar jag några spadtag nära komposten. Då tumlar en handfull små små möss emot mig. Jordmöss som fick sitt varma bo förstört av min framfart. Se så, upp och hoppa era små liv, det är vår, nickar jag till dem medan de förskräckta kilar iväg.

Nu kommer Margit, täppgrannen. Vi utbyter goda råd, farhågor och förhoppningar inför odlingsäsongen. Fåglarna tjattrar ovanför våra huvuden. Ja ja, vi vet att ni vill åt de feta dagmaskarna. Bara ni inte tar alla! Världens bästa trädgårdsarbetare som de med rätta kallas, ska hjälpa mig att hålla jorden lucker och porös.

När jag var fem och försedd med förkläde med stor ficka på magen, samlade jag dagmaskar i den och pussade dem av och till. Min första kärlek, berättade mamma.

Och den har hållit i sig. Visst är det också något sensuellt med dagmaskarnas rörelser, bortom all nyttobetoning.

Mellan odlarmödorna lyssnar jag på Schenkmanis och Samuelssons "Trädgårdsdags" i radion. Alla goda råd; bortglömda är de så fort jag blir min egen träd-

gårdsmästare. Men tonfallen, de kärleksfulla orden om allt som växer, de finns kvar och stärker mig. Det finns fler än jag som känner en sån obetvinglig lust och glädje med händerna i jorden.

Är vi inte lite av barnmorskor när vi hjälper fram den lilla morotsplantan så den får skåda ljuset? Ja, något av skapelse är det över det hela. Jag glömmer också Darwin och trädgårdsböckers gallringsråd. Den lilla plantan hellre än den stora bereder jag plats. De stora klarar sig alltid, resonerar jag.

Resonera ja. Aldrig tänker jag så stora, viktiga och glasklara tankar som när jag rensar ogräs, sätter potatis eller tar upp dem, sår bönor eller skördar dem. Kort sagt, från jorden stiger en skapelsekraft och genomsyrar mig. Att alla dessa grandiosa tankar sedan inte kommer på pappret har att göra med att täppan tar all tid...

Att alla inte älskar trädgårdsodling (eller oss odlare??) fick vi erfara en sommar. Blommande potatisstånd uppräckta och slängda, salladen i långa vissnande rader, tagetes och ringblommor nertrampade, gröna tomatklasar kringströdda, det var anblicken som mötte mig vid täppan en dag och drev fram tårarna. Nej! kom jag på mig att ropa, och sedan: men varför?

I "Brev till en okänd" skrev vi: "... Att någon i skydd av mörkret förstör det som vi lägger ner både arbete och själ i det gör oss verkligen ont. Men mest ont gör det att lite förlora tron på att dagens ungdomar (det blev tyvärr snart klart att det var ungdomar) trots all skolkunskap och alla media ändå inte förstår vad livet går ut på...

Illvilja, oförstånd, fylleri eller vad annat som driver er, så ska ni veta att trots att ni gör detta mot oss så är det er själva det är synd om... Vi önskar er eftertanke och lite livsmod. Kanske kan ni också en gång glädjas åt det som växer".

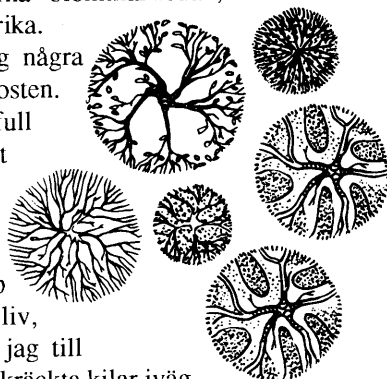
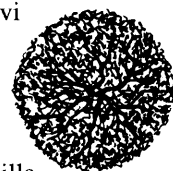
Brevet satte vi upp lite varstans. En tidning publicerade det också. Varpå Rune Lanestrand från Småbrukare i Väst ringde och var ledsen å våra vägnar. Men vet ni vad, sa han, våra vinbär är snart mogna, kom hit och plocka så mycket ni vill... Då var det dags för nya tårar.

Vi fick låna en bil, packade in oss med dotter och tre barnbarn och for till Lanestrands.

Och glömmande den illvilliga skadegörelsen odlar vi på nytt och på nytt. Men vissa saker glömmer man aldrig. Att kärleken till odlandet också fortplantar sig till kärleken mellan människor.

Hurra för det. □

Erni Friholt

En skola i tillit och solidaritet

Skolan bör vara en skola för livet.

Vara mer än att lära sig räkna, sy, skriva eller spela innebandy.

Skolan måste ta problem som rasism på allvar.

Lyssna på elevernas idéer och arbeta för att alla ska få uppleva gemenskap, trots att språk och religion skiljer.

Text: Greta Sundberg
Bild: Nathalie Drago

På en barnby utanför Sollentuna mötte vi de här tankarna, omsatta i praktiken.

På håll ser Rösjöskolan öde och tom ut. Precis som en skola brukar se ut på sommaren, underligt ensam och nästan lite sorgsen. Den stora byggnaden får oss att tänka på mobbing och utanförskap. Får oss att bli lite osäkra, komma tillbaka i en känsla av att stå och titta på när de andra leker på asfaltsplanen.

Känslan varar dock inte någon längre stund, för det är här vi träffar barn och ledare från sammanlagt 13 länder.

Här finns också Åse Axberg, 26, Victoria Hammar, 24, båda lägerpersonal, och 16-åriga "juniorledaren" Benny van der Wal. Vad som pågår är nämligen en barnby, ett månadslågt sommarläger, arrangerat av Stockholmsföreningen för Internationella Barnbyar. På lägret råder en öppen och varm atmosfär.

Personal och ledare är alla unga, den äldsta på det här lägret är 27 år. Barnen och juniorledarna kommer till exempel från Brasilien, Israel och Japan.

Åse Axberg, som bland annat har ansvar för barnens resor och värdfamiljer i Sverige, visar oss runt och berättar om CISV, som är förkortningen för Children's International Summer Villages. CISV, som är en ideell, politiskt och religiöst obunden fredsorganisation, grundades 1951 av Dr Doris Allen, en amerikansk psykolog. Den är knuten till UNESCO, som är FNs organisation för utbildning, vetenskap och kultur.

Idén med barnbyar kom till som en reaktion på andra världskriget. Det var också Dr Allens tanke att alla barn på lägret skulle vara just elva år. Så är det än idag och förklaras med att då är barnen tillräckligt stora för att hänga med i diskussioner, men har ännu inte kommit in i puberteten då det känsliga spelet mellan killar och tjejer påbörjats.

Inte bara krig

Åse visar oss tillsammans med barnen in i gympasalen, där dagens första aktivitet ska hållas. Idag är temat andra kulturer och de bilder och föreställningar som finns om andra länder. Leken går till så att barnen sitter "delegationsvis", det vill säga fyra barn och en ledare från varje land, och alla grupper ska nu skriva vad de vet om de andra länderna på stora ark som skickas runt.

Barnen tycks koncentrerade och vi förundras lite över deras kunskaper — de skriver om nobelpristagare, Greenpeace och konflikten mellan israeler och palestinier.

Men så hettar det till, plötsligt. Det är delegationen från Italien som är missnöjd med att det enda de andra kan om landet är att där finns företeelser som maffia, droger, våld och pornografi.

Stämningen blir lite irriterad en stund, men till sist kan man enas om att de nämnda problemen i stället kan kallas världsproblem. USA-delegationen tror också att TV-tittandet orsakar många av de myter och föreställningar människor har, kanske luras vi ofta att tro att ett land, till exempel Israel, bara är "en konflikt", sitt krig.

Vill inte tjäna pengar

Victoria Hammar, som är köksansvarig och med på en barnby för första gången, erkänner att arbetet är ganska så slitsamt.

Och schemat verkar krävande, både för barn och personal.

Tre aktiviteter om dagen, dessutom städa, laga mat, sjunga och umgås. Ledarna och personalen har att göra precis hela tiden. Och nog ser de lite trötta ut, Åse och Victoria. Så var de också uppe sent natten innan. När barnen gått och lagt sig, vid halv elva-tiden, är tiden inne för de vuxna att prata med varandra och bearbeta intrycken.

Men trots allt arbete tycker de att upplevelserna på barnbyn är livsviktiga saker, som de kommer att bära med sig hela livet. Som att bo tillsammans och våga dela med sig av sig själv.

— Jag är inte van att leva så här nära andra människor, säger Victoria. Det är verkligen en bra träning.

Åse och Victoria träffades på Moderna Museets restaurang, där de jobbar då de inte pluggar. Åse har just gått ut kulturvetarlinjen och Victoria har bland annat gått en folkhögskoleutbildning i "Levande verkstad".

Victoria tycker det är viktigt att arbetet på barnbyn är obetalt.

— I vanliga fall arbetar man ju mest för lönen. Här jobbar jag för att få tillbaka något annat. Men jag tror inte att många vill jobba ideellt, inte i det här samhället i alla fall.

Victoria tycker det är en bra erfarenhet att hon både måste dela ut uppgifter och be om hjälp i köket.

— Det är nyttigt att känna att vi faktiskt behöver varann, att man inte klarar att göra allting själv. Och att det inte går att skjuta upp saker till i morgon. Vi jobbar för barnen och då får man ringa det där samtalet man kanske struntat i om man suttit ensam hemma.

Men att leva så här koncentrerat fungerar nog bara en månad, tror Åse. För det är ju som hon säger, det är både jobbigt och härligt att vara tillsammans med människor.

— Men det man får tillbaka som vuxen är ju bland annat att lära sig leda och tala i en grupp, säger Åse. Sådant som är nödvändigt för självkänslan.

Världen i Sollentuna

Vi lägger märke till hur många av barnen som går med armarna omkring varandra eller bara sitter tätt intill. Även killar går i par och kramas. Att lära sig närhet och tillit är ett av många viktiga inslag under lägervistelsen.

Något som fascinerar Victoria speciellt är leken "Monito". Den går ut på att varje barn får en "hemlig vän", som de via kamraterna uppvaktar med saker, hälsningar och småtjänster. Först vid lägrets slut får vännen veta vem som låg bakom gåvorna.

— Jag blev imponerad av det här att ge och ta emot, helt osjälviskt. Man ger inte i namn av sig själv, utan bara för att glädja den andre.

Victoria tycker att det här är en tanke som bör aktualiseras. Det kan tyckas självklart att dela med sig till andra, men frågan är om vi verkligen lever efter

Victoria och Åse på barnläger i Sollentuna

det. Kanske är det som med demokratin, den måste återerövrats varje dag.

Det finns många samarbetslekar inom CISV, och lekar som går ut på att lära sig att lita på varandra. En övning kan till exempel innebära att våga falla i någon annans armar.

Många av de här fredsfostrande lekarna är ordlösa.

— Men det får inte bli det här att man bara spelar fotboll, säger Åse. Det måste finnas andra sätt också. Som dramalekar eller den här övningen vi hade i förmiddags, då vi lärde oss om varandras länder.

Demokratiträningen har en framträdande roll — att vänta på sin tur i matsalen, att vara alldeles tyst då någon annan pratar, och säga god natt på alla språk.

— Man har alltid fått höra att alla människor är lika i grund och botten, säger Victoria. Nu får jag uppleva det i verkligheten.

Och Åse tillägger att det här är bättre än en utlandsresa. För på det här sättet möter man andra människor, på riktigt:

— Här i Sollentuna har jag fått kontakt med hela världen.

Man måste diskutera

Benny van der Wal är en så kallad juniorledare. Juniorledarna är tonåringar som ska arbeta "mellan" barnen och de vuxna, det vill säga, vara personer som ska ta ansvar men som också kan vara lite barn ibland.

Benny kom i kontakt med CISV via skolan, och fick elva år gammal resa till Thailand på sin första barnby. Sedan var han som han uttrycker det "fast" i föreningen. Åkte på Interchange, ett slags utbytessystem,

till Brasilien. Och så blev han då juniorledare.

Vad är roligast, frågar vi, och Benny väljer ganska snabbt sida.

— Att vara med ungarna. Det är roligare än att sitta på ledarmötena. Min uppgift är ju att vara ett stöd, att hela tiden kolla om någon är utanför eller drar sig undan.

Häromdagen var det en kille som försvann för sig själv och då visade det sig att han blivit svårt allergisk.

Benny berättade att hans syster arbetat som kamratstödare i skolan, och det är något han också skulle kunna tänka sig i framtiden.

— I vår skola pratar vi med varandra om rasism, men jag vet att det finns skolor där det inte fungerar så.

Diskussioner måste förekomma i skolan, för utan dem löser man inga problem. Okej, ett problem blir inte alltid löst bara för att man pratar om det, men det är viktigt att lyssna på alla åsikter. Man måste veta vad alla tycker för att kunna reagera.

Benny försöker nå ut med föreningen så mycket som möjligt, och nu har hans kompisar, både svenskar och invandrare, börjat fråga om de kan få vara med.

— När vi är ute och pratar om föreningen på stan tror folk ofta att det är något religiöst, men det behövs ingen längre förklaring för att de ska förstå vad det här handlar om.

Tolerans, vänskap mellan folken. Just detta att försöka acceptera varandras kulturer utan att alltid förstå. Benny berättar att hans självförtroende stärkts väldigt i och med arbetet med CISV.

— Här kan jag prata om allt det jag inte kan prata med mina föräldrar om. Det är ingen skillnad mellan vuxna och juniorledare. Har jag en idé blir det uppmärksammat. Skulle jag säga något i lärarrummet på skolan skulle ingen lyssna.

En annan skola

När vi i skymningen lämnar skolbyggnaden, som inte längre är en vanlig skola, utan snarare ett stort mångkulturellt kollektiv, tänker vi att alla barn borde få vara med på sådana här läger. Lära sig att lyssna till andra, få en kompis i varje land, kanske bli lite tryggare i världen.

Och det är väl på det här sättet det alltid borde fungera i skolan — att det är livsviktigt att ingen blir utanför, och att alla både vågar falla i någons armar, och ta emot någon som faller.

Att lära sig att känna solidaritet, trots att det ordet i vårt samhälle verkar ha blivit något barnsligt. □

Moderskärlek kan ta sig olika uttryck

Caroline Runesdotter

Det finns de som påstår att en nybliven mor är alldeles mosig i huvudet och därför bara bör ägna sig åt sitt barn de närmaste åren.

När Chitra Subramaniam födde sitt första barn var hon mitt inne i ett arbete hon måste fullfölja.

Hon var den indiska journalist som kommit längst i avslöjandena av

Bofors mutor till inflytelserika indier i maktens korridorer.

Arbetet med att mörklägga affärerna pågick redan i Indien och i Sverige. Det var en värld där ideologin alltid kom i andra hand och de ekonomiska intressena sattes främst.

När sonen föddes var det moderskärleken som drev henne att fortsätta. Nu var det inte längre bara hennes värld, nu handlade det om den värld hennes son skulle leva i. Hennes engagemang blev ännu starkare med sonens födelse.

Chitra Subramaniam var i sjätte månaden när Sveriges Radio kablade ut avslöjandet att Bofors tagit hem Sveriges största exportorder genom att betala mutor till högt uppsatta indiska politiker och nyckelpersoner, via hemliga bankkonton i Schweiz. Själv bodde hon i Genève och frilansade som korrespondent för en indisk tidning. Hon fick i uppgift att försöka följa upp avslöjandet.

När tre månader hade gått var hon den indiska journalist som hårdast drev avslöjandena framåt. Hon hade byggt upp ett kontaktnät och samarbetade med svenska journalister. Mutaffären verkade ha förgreningar högt upp i indiska regeringskretsar. Hon kunde inte bara sluta gräva i mutaffären.

Den 19 augusti 1987 hade överåklagaren i Stockholm beslutat utreda mutanklagelserna mot Bofors i samband med Indiens beställning av fälthaubitsar.

Pressens bild

På kvällen skickade hon iväg information om åklagarens utredning till tidningen i Indien. Dagen därpå föddes hennes son, 7.58 på morgonen. Men Chitra måste få veta mer om vad åklagarens beslut innebär.

Ämnet Bofors hade börjat bli laddat i Chitras familj. Hennes mor var trött på de ständiga telefonsamtalen och telex som skickades. Därför väntar Chitra till den nyblivne fadern och hennes mor, som också var med, gått iväg för att ge sonen ett första bad. Då var klockan nio på morgonen och Chitra passar på att ringa Sting, den centralt placerade svensk som är hennes viktigaste källa.

Chitra gjorde ett val när hon fortsatte att arbeta. Hade hon kunnat handla annorlunda? Hon var en av de största mutskandalerna på spåret. Ingen annan var beredd att ta över hennes arbete.

Ändå är det lätt att föreställa sig hur kvalfyllt det måste ha känts att slitas mellan arbetet med Boforsskandalen och att vara mor. Ansvar för omvårdnaden av sonen låg på henne.

Ändrade inställning

Chitras mor som kommit för att hjälpa till strax innan förlossningen hade först uppmuntrat henne att fortsätta. När hon sedan insåg vilket krävande och uppslukande arbete det var, ändrade hon inställning. Familjesituationen blev tidvis mycket tryckande. Mannen, som också subventionerade hennes arbete, visade sin irritation med tystnad, ibland under dagar, andra gånger under månader. Hon fick betala ett högt pris för att kunna fortsätta ett viktigt arbete där just hon var oundgänglig.

Hur många oundgängliga kvinnor har inte gjort ett annat val. Valt att lämna sina uppgifter och gått upp i moderskapet.

I boken "Bofors, historien bakom nyheterna" får vi följa hennes arbete med att få fram namnen på dem som tagit emot mutorna. Hon är ytterligt noggrann med varje uppgift hon publicerar. Bit för bit pusslar hon ihop fakta och kommer allt närmare sanningen. Men vi får också på avstånd följa hennes ständiga kamp för att få tid.

Ganska snart har hon kommit på en teknik att amma samtidigt som hon talar i telefon och antecknar. Hennes mor har vid det laget slutat tala med henne och hennes tålmodige man är inte alltid så förstående. Chitra ammar sig igenom de sex första månaderna. Hon skaffar sig en pump för att åtminstone kunna hoppa över ett av målen.

Längre fram när sonen Nikhil börjar gå, konstaterar hon att hon får allt mindre tid för sitt arbete. Men hon fortsätter. Hon har hjälp av svenska au-pairflickor som dessutom är henne behjälplig med att översätta nya Bofors-dokument som hennes centralt placerade svenska uppdragsgivare förser henne med.

Hennes arbete innebär många resor, bland annat till Stockholm, och att ständigt stå i telefonkontakt med Indien, med journalister, kontakter och åklagare.

Chitra Subramaniam. Pressens bild

I hemmet delas med åren mannens irritation över den utdragna Boforsaffären med sonen som så snart telefonen ringer skriker, "Det är Bofors".

Hon slits hela tiden mellan kraven på henne som mor och hennes ambitioner som yrkeskvinna. Därför är boken om Bofors också en bok där hennes liv har en plats. Där möter vi hennes bekymrade konstaterande att sonen som fyllt ett år, börjat gå och att det innebär mindre tid till hennes arbete. Där finns också hennes oro när de plötsligt upprepade gånger får anonyma telefonsamtal och vindrutorna krossade på bilen. Ett bromsfel på bilen kan inte uteslutas vara sabotage.

Brottet preskriberat

Åren har gått. Dåvarande indiske premiärministern Rajiv Gandhi som lovat göra upp med korruptionen blev så belastad av Boforsaffären att han förlorade i valet 1990. I Sverige är de brott som Bofors begått redan preskriberade. Däremot har den schweiziska polisen beslutat överlämna uppgifterna om de hemliga bankkontona till Indien. Att korruptionen var utbredd i Indien var Chitra beredd på, men att Sverige också skulle visa samma ovilja att gå till botten med Boforsaffären blev en chock. En sak har hon lärt sig, det är att inte lita på någon politiker.

Själv har hon bidragit till att göra världen lite bättre, nu inte bara för sin son utan också för en dotter som föddes i slutet av 1991. Till stor del tack vare hennes envisa arbete har så småningom Boforsaffären fått ett rättsligt efterspel. □

Resan in i Sarajevo

Text: Marie-Louise Carlberg

Bild: Marie Hedberg

— Det värsta är tystnaden. Som om ingenting har hänt eller händer. Och att det inte verkar beröra eller angå oss här i Sverige.

— Jag kan föreställa mig hur det känns för alla Jugoslaver som bott här sedan Sverige behövde arbetskraft för tjugo år sedan, och för deras barn.

Andja Arneback berättar om sin upprördhet över likgiltigheten i samhället, och som födde idén att göra en pjäs om oss själva och människorna i krigets Jugoslavien.

Fyra ungdomar, som kom direkt från gatan kan man säga, är pjäsens huvudpersoner.

Ingen av dem har tidigare spelat teater, men vad de kan berätta är verkligheten bakom tidningsrubriker och TVs bilder från kriget.

Tre unga kvinnor, Nina Mesimeris, Susanna Grbesic och Berit Sustarsic är andra generationens invandrare från Jugoslavien. De är födda här. Rasmus Ohlander är den enda som har svenska föräldrar.

Vi sitter och pratar om pjäsen i Repslagaregården, alldeles invid Masthugsskyrkan i Göteborg. Ett slitet, men vackert brunt trähus som nu är ungdomsgård, är deras replokal.

Tillsammans med Andja, regiassistent och Malin Lindroth, dramapedagog, arbetas pjäsen fram.

— Jag hade varit arbetslös i över två år, säger Nina, och var på Arbetsförmedlingen för att söka ett jobb som jag egentligen inte ville ha. Precis när jag skulle in till assistenten, såg jag en liten annons på väggen. "Vi söker ungdomar med jugoslaviskt ursprung till en ungdomspjäs. Den ska spelas för niorna i deras klassrum. Hör av dig".

Nina gick aldrig in till assistenten utan ringde upp och träffade Andja och Malin. Susanna läste också annonsen på Arbetsförmedlingen, och Berit hittade den i Katolska kyrkan. Rasmus kände Andja sedan de spelat i samma rockband. Från början var det tänkt att han skulle göra musiken, men har fått en roll i pjäsen.

I stället för arbetslöshet, har de ett halvårs "ungdomspraktik" med pjäsen.

En månad har de hållit på och redan har mycket hänt. Pjäsen har fått en form, innehållet skapas och omskapas under arbetets gång, genom samtal med människor som nyss kommit hit från kriget, studiebesök på flyktingförläggningar, berättelser från föräldrar och från släktingar som lever i Jugoslavien. Man letar information överallt, man studerar. Varje vecka ska något nytt presenteras och diskuteras.

Vad har hänt med vår medkänsla, vad håller vi på att bli?

Hur kan vi avskärma oss från lidande och från människor på flykt?

Och vad händer med människor indragna i krig, vad håller de på att bli?

Det är dessa frågor som är centrala i pjäsen.

Syftet är att försöka komma bakom det "pan-sar" — i första hand unga människors pansar — som de använder för att utestänga verkligheten.

— Öööh, vad då då, jag skiter väl i ert jävla krig, och en massa annat liknande kan man få höra bland många jämnåriga, säger Rasmus.

Eller som flickorna berättar om vuxna jugoslaver som under alla år i Sverige varit vänner på arbetsplatsen, men som nu byggt upp pappväggar mellan sig för att slippa se eller prata med varandra.

— Och hemma sitter männen var för sig och ser på TV. Med parabolantennens hjälp får de in nyheter från "sitt område". Där sitter de kväll efter kväll och gormar över fienden. De flesta kvinnor är utleda på sina män, och tycker att det vore bättre att behålla ett enat Jugoslavien.

Frågan är om vår avskärmning endast gäller i så hemiska sammanhang som krig. Och om det enbart är avståndet som skapar känslan av maktlöshet.

Repetition på Repslagaregården. Alla är med och improviserar fram scenerna.

Rasmus låter frågorna gå vidare.

Malin Lindroth,
ovan, Nina
Mesimeris i
mitten och
Andja Arneback
till höger

För att undersöka hur det står till med oss, lade sig Andja under rusningstid på golvet på Femmans postkontor.

De andra stod utanför och inväntade reaktionerna. Det hände ingenting. Där låg hon, en ung människa, och folk kom och gick. Ingen såg, ingen undrade, ingen gjorde någonting. Utom en gammal man, som bekymrad lutade sig över henne och undrade hur det var fatt. Han fick inget svar, och tultade vidare.

Efter en stund gick de andra in, improviserade det som skulle varit självklart för alla. När ett par av dem hjälpte Andja ut, frågade de andra vad som hänt. Ingen hade själva sett något, men hänvisade till någon annan som säkert visste.

— Detta är allvarligt, säger Andja.

Främlingsskapet för varandra i fredstid, är kanske lika allvarligt som hatet och rädslan som skapas under krig? Hur stor är skillnaden mellan vårt beteende — att inte veta, inte se — och dem som är mitt uppe i ett krig, relativt sett?

Att indirekt ställa såna frågor, och låta svaren hänga outtalade i luften, är grunden i pjäsen.

— Vi vill få ungdomar att känna. Att vakna, helt enkelt, säger Nina

Pjäsens form är genialisk. I en källare i Göteborg sitter en flicka (hon är praktikant) och syr kläder och annan rekvisita till pjäsen som repeteras en våning upp. Den handlar om andra världskriget, och budskapet är: aldrig mera krig!

Då och då kommer skådespelarna ner till henne och avbryter henne i hennes tankar. I dem befinner hon sig i dagens Sarajevo, och hon vill ut därifrån.

Nina och Susanna är flickans tankar, Berit är den fysiska flickan — som ännu inte fått ett namn. Rasmus spelar förbindelselänken mellan tankarna och eleverna. Han talar till dem om det han inte

förstår, samtidigt som han visar sina fördomar och rädsla genom att ironisera över flickans tankar.

— Vi har tänkt att eleverna ska vara våra medspelare. På olika sätt är dom med och repeterar pjäsen våningen över. Rasmus har en viktig roll i det sammanhanget, säger Malin.

Andja är glad över att ha fått med Malin i projektet.

Efter sin första spontana önskan att göra en pjäs om just den här problematiken, kom alla praktiska frågor. Hur gör man? Var får jag pengar ifrån? Vem kan hjälpa mig? Vilka ska spela?

Andja kände till Malin, och visste att hon arbetat med ungdomar tidigare. Hon hade bestämt sig att snart söka upp henne, men av en slump (?) stötte de ihop på ett café.

— Det enda att göra var att fråga rakt på sak: vill du vara med och göra en pjäs om Jugoslavien? Jag var lite ängslig, för intresset är som sagt inte särskilt stort. Men — javisst, sa hon, det ville hon gärna.

Tillsammans har dom fixat pengar, replokal, kontakter med skolor och myndigheter.

Andjas ansvar, förutom att jobba som regiassistent, är ekonomin. Malin ansvarar för dramatiseringen. Men jobbet med pjäsen är ett lagarbete, där alla är med och samlar information och idéer.

Andja och Malin är också med i spelet när idéerna testas, ändras eller förkastas.

Malin jobbar gärna med ungdomar. Hon har fem års erfarenhet som dramapedagog, från bland annat Luleå stadsteater, och nu senast då hon var med i uppsättningen av ungdomspjäsen "Hjältar" på Folkteatern i Göteborg.

— Många gånger tycker jag att det är bra att ungdomar som ska vara med i pjäser inte är skådespelare, de har så mycket i sig själva att ta av.

Och särskilt i det här fallet, säger Malin. Det handlar ju om deras kusiners, mor- och farmödrars och andra släktingars liv. Och också om deras eget här i Sverige.

Krocken mellan bilderna de ser i TV, samtalen med sina jämnåriga kusiner därnere (när det går att komma fram), och likgiltigheten i samhället, är svår att bära. Frågor som oundvikligen dyker upp — om man överhuvudtaget är värd någonting — gör ont.

— Därför är vi rätt kaxiga i pjäsen, säger Susanna och skrattar. Vi känner naturligtvis samma värde för oss själva som alla andra ungdomar gör.

— Det finns dom som verkar som dom inte fattar det, eller inte bryr sig. Men vi tror att dom förstår och att dom bryr sig. Det är bland annat det vi vill säga till dom. □

Liten faktaruta:

Pjäsen ska spelas för årskurs nio i deras klassrum, under mars och april nästa år.

Efter föreställningen ska skådespelarna och eleverna diskutera pjäsen.

För information och bokning,
ring: 031-24 79 62 (tom dec), 031-97 25 97

Jag älskar offentliga sektorn

KK MVC
BB BVC
lekis dagis fritis
bibbla bamba bad
liksom snuten
och akuten
tandvård hälsovård miljövård
hemtjänst färdtjänst räddningstjänst
lummiga parker
och kommunala marker
omsorg råd tillsyn
stöd vård insyn
anstånd tillstånd bistånd
anspråk hemspråk kanslispråk
elevstöd handikappstöd kulturstöd
skola museum bibliotek
fritidsgård allmännyttan parklek
arbetsförmedling flyktingsluss
spårvagn tåg buss
hovrätt tingsrätt konsumenträtt
statyer cykelbanor nämndprotokoll
allt under demokratisk kontroll
— men JAS...?

Text: Ingrid Atlestam
Bild: Marie-Louise Carlberg

Släpp loss känslorna, våga älska

*Text: Susanne Gäre
Bild: Monica Englund*

**Varför är vi rädda för kärleken?
För den laddade spänning som
vi inte vet vad vi ska göra av?
För känslan som vi inte vågar låta löpa?
Ett barn har sällan de problemen.
Frågan är vad det är som händer på vägen
mellan ett levande, sprittande barn,
fullt kapabelt att älska och bli älskat,
och en förpansrad vuxen som inte ens
vågar möta andra människors blick?
Psykologen och doktorn Wilhelm Reich
kunde redan på 20-talet konstatera
att människan är separerad från
samhället och sig själv.
Hon är förpansrad.**

Reich kunde visa att negativa erfarenheter i en människas liv tar sig kroppsliga uttryck och skapar muskelsammandragningar, och att denna process ger upphov till ett antal sjukdomar.

Dessutom tvingar familjära och sociala förbehåll barnet att förtrycka, eller inte uttrycka, sina fundamentala känslor under loppet av sin utveckling.

Brist på kärlek och omsorg och förståelse förvärrar situationen och producerar hos barnet en frustration, som i sin tur provocerar ilska eller oro som det också är tvunget att förtränga. I konsekvensens namn kan barnet bara göra två saker:

1. förtrycka sina känslor genom att bita ihop, spänna sig i axlarna, hålla andan
2. inte uttrycka sina känslor genom att inta ett färglöst, uttryckslöst och likgiltigt uttryck.

Allt detta sker på bekostnad av barnets spontanitet och barnet stelnar såväl i sina muskler som i sin karaktär. Dessa kroniska spänningar utgör hinder för energins fria flöde i organismen.

Man kan se hur blicken förändras och barnets ögon, som innan var mjuka, levande, glittrande och i kontakt, blir slutna eller uppspärrade och får ett pinat eller arrogant uttryck. Dess röst som tidigare var harmonisk, melodisk och klar, blir rosslig, skrikig, klagande, monoton.

Ett bepansrat barn

Barnet som var seriöst blir yligt. Från att ha varit dynamiskt och entusiastiskt blir det slött och beroende (neurotiskt beroende) och vet inte vad det ska göra med sig själv eller sitt liv.

Kort sagt: barnet är förpansrat.

"Pansarets beskaffenhet är på samma gång fysiologiskt och psykologiskt: Det representerar den fysiologiska förankringen av det emotionella förtrycket. Det emotionella förtrycket innebär en kraftmotsättning: den förtryckta kraften som försöker få utlopp, och den förtryckande kraften som försöker förhindra det. I denna process av konstant motsättning konsumeras energi. På grund av pansaret är energin kontinuerligt förhindrad från att fritt disponeras av organismen i sin fulla funktion, och den är försmädd i en ändlös kamp för att hålla känslorna nedtryckta...

Vårt somatiska pansar karaktäriserar vår kropp, på samma sätt som vårt karaktäriella pansar avgör vårt uppträdande. Pansaret är den punkt där biologin och psykologin sammanfaller".

Så beskriver doktor Morton Herskowitz pansaret i "The concept of armoring" i Journal of Orgonomy.

Det är med denna allvarliga begränsning i sin biologiska funktion (pansar) som barnet växer upp. Alla autentiska

känslor som kommer från den biologiska kärnan (trohet, integritet, vänskap, allvar, respekt, ansvarskännande) kommer att stötas mot pansaret och blir ofelbart deformerade.

På så sätt blir den genitala kärleken pornografi, rättsskaffenhet blir list, vänskap och trohet bedrägeri, självförtroende blir ett neurotiskt beroende av makt, ärlighet blir lurendrejeri och respekt blir slavisk underkastelse.

På detta vis blir den biologiska kärnan, källa till puls och naturliga primära känslor, dränkt i ett väldigt trask av deformerade känslor och sekundära impulser som man försöker gömma bakom en social fasad acceptabel för "homo normalis", den så kallade normala människans civilisation.

Människan är i en fälla, hennes känslor är i en fälla, och hon ska använda alla möjliga försvarsmedel (karaktäriella som somatiska) att inte låta dessa komma upp till ytan.

Men allt har en gräns. Vid en viss punkt kan inte försvaret hålla tillbaka det som förtrycks och det är då som biopatier uppstår i all sin allvarlighet och mångformighet: astma, anorexia nervosa, hetsätande, cancer, magsår, förstoppning, migrän, epilepsi, fetma, psoriasis, schizofreni, nervösa ryckningar, olika sorters pervers sexualitet,

Det finns två möjligheter att förhindra detta:

1. Att inte gå i fällan, och detta kan endast ske genom att förhindra obalans (en omöjlighet så länge som utbildning, sociala- och familjeförhållanden inte förändras radikalt).

2. Att försöka ta sig ur fällan och det är i denna strävan som orgonterapin gör sitt intåg.

Wilhelm Reich presenterade efter flera års idogt arbete sin teori för att befria människan, för att hjälpa henne att återfinna de sensationer som hon förlorat i barndomen.

Kosmos i våra kroppar

Han studerade bland annat levande celler i ett mikroskop och observerade en energi som andra biologer aldrig erkänt. Han kallade den orgonenergi, dels för att den finns i varje organism såväl i kosmos som i minsta beståndsdel i cellerna, dels för att orgasmerna har en fundamental funktion och reglerar kroppens energiflöde. Enligt Reich är orgasmens teori identisk med teorin om uppkomsten av allt liv, nämligen: spänning-laddning-urladdning-avslappning.

När Wilhelm Reich lanserade orgonomin, orgonenergin och orgonterapin i slutet av 30-talet väckte detta anstöt. Att sätta in sexualitet och orgasm i ett funktionellt sammanhang framkallade ångest hos många.

Faktum är att merparten av befolkningen fortfarande lider av sexuella problem och har en orgastisk ångest och en rädsla för attraktion och okontrollerad laddning.

*Barn älskar att
leva. Barn älskar
världen och männi-
skorna.
Ska de kunna
behålla kärleken
som vuxna, då
måste de behandlas
med respekt och
ömhet.*

*Ett bepansrat barn
är som vintern, tyst
och fruset, och
ingenting kan
gro eller blomma.*

*Bilden längst upp:
Monica Englund.*

*Bilden till
höger: Kent O
Höglund*

Det är just denna orgastiska impotens som får konsekvenser i hela kroppen och som hindrar energin att cirkulera fritt. Och det är just detta som Wilhelm Reich med orgonterapi kan motverka så att energin kan flyta fritt igen utan hinder.

Befrielsen i kroppen ger fundamentala förändringar. Människan blir levande med en varm kropp, en glittrande blick, förmögen att älska och leva monogamt, kapabel att koncentrera sig i sitt arbete, mjuk och fredlig.

Hon får en orgastisk potens, ett levande ansikte, en avspänd kropp och en känsla av välbefinnande.

Och hon kan ge sina barn vad de behöver i form av kärlek och kontakt.

Det var just detta ämne som stod i centrum vid den Femte Internationella Konferensen i Orgonomi 1990 i Nice. Frågor som togs upp var till exempel till vilken tillvaro föder vi barn? Hur föder vi barn? Vad är vi kapabla att ge till våra barn i form av kärlek och stöd, så att livet inte bara startar bra utan även fortsätter att bli lyckligt?

Svårt att bli förstådd

Vid födseln är barnet berett till kontakt och kan inte mamman svara och ge kontakt direkt och kärleksfullt vid förlossningen blir barnet självklart besviken.

Även om mamman kan ge omedelbar kontakt så är det ändå det svåraste tillfället för kvinnan att bli förstådd och få uppleva intimitet med sin nyfödda. Det finns så många "måsten" som ska uppfyllas som försvårar kontakten.

— Den spontana kontakten mellan mor och barn är så stark och intensiv att den skrämmer bort och skapar ångest. Därför måste man hitta på riter som bryter kontakten.

Det säger Michel Odent, fransman och obstetriker, som numer bor i London där han arbetar med förlossningar i hemmen.

— Nästan alla kulturer har hittat goda skäl att förhindra kontakten mellan barn och mor och störa den. Till exempel omskärelse, dop i kallt vatten och omlindning.

— I stället för att lämna modern i lugn och ro med sitt barn ska släkt och vänner kontaktas, praktiska saker ordnas och babyn visas upp.

”Kärlek, arbete, kunskap
är livets källor.
De borde också styra våra liv.”
Wilhelm Reich

Den första kontakten som är så viktig för människans utveckling har alltså starka fiender och det är denna brutna kontakt som det sedan kan ta år att retablerna i terapi.

Michel Odent har haft inflytande även på förlossningsvården i Sverige och han har varit här och föreläst. Han började arbeta vid Pithivier-sjukhuset i Frankrike ihop med Leboyer, som är vida känd för sina skrifter och erfarenheter av naturlig förlossning.

— När jag tidigare arbetade på sjukhus blev jag trött på det ökande antalet kejsarsnitt och började undersöka om man inte kan förlösa på ett annat sätt, där man ger kvinnans önskemål mer utrymme och där man låter barnet komma när det vill anlända.

Doktor Odent har utifrån sina iakttagelser hos djur och människor kommit fram till att kvinnan fungerar precis som andra däggdjur.

Vi är däggdjur

När hon får bestämma själv väljer hon alltid att föda på en mörk plats med så lite ljus som möjligt, gärna på ett trångt ställe.

— Vi är däggdjur och vi uppför oss som däggdjur och vi har liksom de ett stort behov av intimitet, ”privacy”, speciellt vid förlossningar.

Michel Odent menar att dessa erfarenheter sällan kan tillämpas konkret på sjukhus.

I sitt arbete har doktor Odent också kunnat konstatera att vatten har en stor betydelse vid förlossningar. Många kvinnor frågar efter vatten, söker vatten, som har en lugnande effekt och är stimulerande.

En del kvinnor använder duschen som avslappning, andra vill sitta i en liten bassäng nästan ända fram till förlossningen och det finns de som väljer att föda i vatten, vilket doktor Odent har goda erfarenheter av.

Michel Odent har under sina verksamhetsår inspirerats mycket av Wilhelm Reich och hans arbete.

— Wilhelm Reichs styrka är självklart de resultat som han kom fram till i sin forskning, men framför allt de frågor som han ställde och som var utgångspunkten för hans arbete.

Bland annat sökte Reich svar på hur mammans vanor påverkar barnet och barnets karaktär.

Doktor Reich kritiserade och ifrågasatte den patriarkaliska civilisationen och förespråkade självstyre, kvinnans frihet och ett sunt sexualliv.

Men för detta krävs en oneurotisk människa i harmoni med sig själv och sin omgivning. Det är därför organomisterna understryker hur viktig graviditeten, förlossningen och uppfostran är för barnets utveckling till en harmonisk människa.

Källa:

En naturlig psykiatri:

Orgonterapi, Giuseppe Cammarella

Faktaruta:

Doktor och psykologen Wilhelm Reich föddes i den tysk-ukrainska delen av Österrike 1897. Han blev en av Sigmund Freuds mest framstående elever och samarbetade med Freud en bit in på 30-talet, då Reich började utveckla sina egna teorier.

Doktor Reich flyttade från Wien till Berlin och blev senare tvungen att fly undan nazisterna. Han bodde en kort tid i Malmö, men fick inte permanent uppehållstillstånd i Sverige. Så det blev Norge och därefter USA.

I slutet av 30-talet upptäckte Wilhelm Reich efter studier, forskning och terapeutiskt arbete orgonenergin, som är en livsenergi, naturenergi, som finns överallt.

Amerikanerna var under McCarthyismen sällsynt intoleranta och lät Wilhelm Reich dö i fängelse 1957. Han åtalades för sin egen uppfinning orgonackumulatormen, blev dömd till två års fängelse för ”förakt mot domstol”. Alla hans böcker brändes och orgonackumulatormen förstördes.

Doktor Reichs idéer blev dock inte tystade i och med dessa aktioner. I USA arbetar allt fler personer med forskning och terapi framför allt inom The American College of Orgonomy i New York.

I Europa arbetar doktor Giuseppe Cammarella som erkänd organomist i Nice, Frankrike. □

Lästips:

Wilhelm Reich: *Den sexuella revolutionen*

Wilhelm Reich: *Lyssna, lille man!*

Michel Odent: *Tillbaka till en naturlig förlossning*

Michel Odent: *Förlossning i Pithiviers*, video 42 min. utgiven av Göteborgs Sjukvårdsförvaltning 1983.

Kvinna i Sverige

Text och bild: Kerstin Ekström

Denna artikel publicerade vi i förra numret av Vi Mänskor. Som väl är är det mänskligt att fela — för det var just det vi gjorde. En del av texten försvann i datorns labyrinter. Vi är ledsna för det, och återger därför artikeln i sin helhet.

Förläggningstolken går in i rummet och stänger dörren.

Bakom skrivbordet sitter Lena som är handläggare, kortklippt och i jeans. Hon ler förbindligt. Mitt emot står två stolar, i en av dem med ryggen mot fönstret sitter klienten, en kvinna i trettioårsåldern. Hon är klädd i en vit spetsblus och bär mörk dräkt.

— Jaha, du ville tala med mig, frågar handläggaren.

Kvinnan sitter tyst, säger ingenting. Knäpper händerna och tittar i golvet. Läpparna formar sig darrande runt orden men ljudet når inte fram. Plötsligt kommer de, orden.

— Min man slår mig.

Handläggaren rycker till, sväljer besvärat.

— I söndags vid halvåttatiden misshandlade han mig.

— Har du märken?

— ¿Tiene Usted moretones?

— Si.

— Vill du visa mig?

Isabel reser sig och drar upp kjolen. Hon pekar och visar blåmärkena på sin kropp.

— Kan du dra ner strumpbyxorna också?

— Han sparkade mig, säger Isabel.

Utanför rummet, nedsjunken i en soffa väntar hennes man, en storvuxen karl som älskar att berätta om livet och kampen för friheten i bergen med gerillan.

— Du gick alltså till jouten?

Isabel rättar till glasögonen.

— Jo, jag talade med jourpersonen och han ringde till biträdande förläggningsschefen. Hon sa att jag skulle ta det lugnt och vänta, man kunde i alla fall inte göra någonting förrän på måndag.

— Det finns en broschyr, säger handläggaren, på spanska också.

— Ya lo he leído.

— Jaså?

— I den står att i Sverige är alla människor lika mycket värda och kvinnomisshandel är förbjudet, därför bestämde jag mig för att göra någonting åt min situation.

— Det stämmer, säger handläggaren. I Sverige har vi ett väl fungerande rättsskydd ...men det kan ju ha inverkan på ditt ärende...

— Hur då?

— Ja, det är inte bra att skiljas innan man har fått besked för då riskerar du att utvisas. Du kan i och för sig själv göra en egen asylansökan men då måste du ha tungt vägande skäl för att få stanna... men vi får se, vi ses imorgon.

Samtalet är avslutat.

Inte ingenting har blivit sagt om Isabel.

Hur hon mår, hur hon känner, vad hon tänker.

Hon är ensam i ett främmande land.

Hon talar inte språket.

Hon är ensam med sin misshandlare.

Tisdag morgon. Vårdcentralen.

— Varför har hon ingen bricka, frågar man irriterat i luckan.

— Hon har bara varit fem dagar i Sverige, svarar tolken.

Isabel visas in i ett undersökningsrum.

Dörren öppnas och en vit rock blir synlig.

Läkaren hälsar med en avmätt nick.

— Det står här att du vill ha ett läkarintyg, tänker du anmäla din man?

Isabel tittar skrämt på läkaren, en ung blond kvinna.

— Han har slagit mig, svarar Isabel. Hon pekar på sina blåmärken på benen.

Läkaren insisterar.

— Tänker du polisanmäla honom?

— Om jag gör det slår dom honom då?

Den nyutexaminerade danska läkarens leende är milt överseende.

Hon skakar på huvudet.

— Nej, det gör de inte.

Isabel är tyst en stund, sen säger hon:

— Då anmäler jag honom.

— Ta av dig kläderna, beordrar läkaren. Var har du ont?

— Jag har ont i hela kroppen, här i axeln också men det syns inte, jag har märken på benen, armarna och på händerna.

Läkaren undersöker.

— Så var det klart, säger hon, nu kan du klä på sig.

Läkarintyget kan du hämta imorgon i receptionen. Hej då.

Inte en fråga om Isabels psykiska status.

Inte ett ord.

Onsdag morgon. Polisstationen.

Tjänstemannen presenterar sig och ber Isabel ta plats.

Sen sätter hon sig ned och stoppar in ett papper i skrivmaskinen.

— Är det här första gången som du har blivit utsatt för misshandel?

Isabel öppnar sin handväska och tar upp ett tummat papper.

— Här har jag antecknat de gånger jag lämnat en redogörelse i Chile....

— Är det polisanmälningar?

— Nej det är en skriftlig bekräftelse på att jag har varit tvungen att lämna mitt hem. När han slog mig brukade jag fly hem till min syster. Det tjänar ingenting till att anmäla till polisen i Chile att man blir misshandlad av sin man, de gör ändå ingenting åt det.

Tjänstemannen hostar till.

— I Sverige betraktas kvinnomisshandel som ett allvarligt brott och straffet är antingen böter eller fängelse... Totalt är det alltså sex gånger han har misshandlat dig?

— Jo.
 — Finns det någon speciell anledning, jag menar hade något hänt?
 — Nej
 — Har han någon gång försökt våldta dig?
 Isabel vänder sig till tolken.
 — Är det när man är oskuld och en man tvingar sig till ett samlag?
 — Våldtäkt är säger tjänstemannen, när en man vill älska med en kvinna och kvinnan trots sitt nekande tvingas till det, oskuld eller inte.
 — Jo, det har han. När han slår mig är det alltid av samma anledning, han vill och jag vill inte och när jag inte vill, slår han mig.
 — Vad hände i söndags?
 — Han vaknade vid sjutiden och sa att jag skulle komma till hans säng. Det var en order.

Han sparkade mig på benet och sa kom.
 — Skrek du, var det någon som hörde?
 — Vi delar lägenhet med en annan familj på förläggningen. Jag tror att alla sov och dessutom skriker jag inte för jag vill inte att dom ska få veta. Efteråt gick jag till jouren och berättade vad som hade hänt. Biträdande förläggningsschefen sa i telefonen att jag skulle ta det lugnt och vänta tills måndag.
 Skrivmaskinens knatter fyller rummet.
 Isabel vänder sig åter till tolken.
 — Det här är första gången sedan jag gifte mig som jag är någonstans ensam.
 Han följer mig överallt, till och med när jag går på toaletten står han utanför och räknar minuterna. Tycker han att det tar för lång tid bultar han på dörren. Ibland vaknar jag av att han har lagt en kudde över mitt ansikte och trycker till. När jag sitter ner brukar han komma bakifrån och ta strypgrepp, sen säger han: Blev du rädd?
 Tolken tolkar till tjänstemannen.
 — Vågar du gå tillbaka till honom, frågar hon.
 — Han vet inte om att jag är här. Jag har sagt att jag har gjort ett graviditetstest och att det inte var bra. Han tror att jag är på vårdcentralen.
 — Annars kan vi ge dig ett hotellrum i natt.
 — Jag tror inte att någonting händer.
 — Jag vill inte skrämma dig, säger tjänstemannen, men förra söndagen blev en kvinna i ditt bostadsområde mördad av sin sambo.

Isabel lägger händerna på sitt ansikte, som om hon ville skydda sig.

Tjänstemannen fortsätter.

— Skulle din man göra dig det allra minsta, gå då till jouren på förläggningen och jag ska meddela poliserna här som har jour att vara förberedda.

Eftersom det är sent, skriver jag ut det här i morgon och så får vi gå igenom det då, kanske du vill tillägga något eller så...

Isabel flyttades senare till en annan förläggning och fick så småningom efter flera års väntan på grund av humanitära skäl stanna i Sverige.

Hennes man återvände till Chile.

I Sverige 1992 polisanmäldes 15 152 fall av grov kvinnomisshandel (ej dödlig utgång). Polisanmälningar gjorda av kvinnor boende på flyktingförläggningar ingår i denna statistik. Hur många det är, vet man inte. □

Försvara kärleken!

Sara Lidman

Anförande på Kvinnotribunalen
i Stockholm 7 mars 1993.

Det var Mona som alltid sagt att neej jag har inte tid med en unge...
och sen åkte jag dit, sa hon, och då får man ta det med en
klackspark!

När Jörgen väl var född frågade jag henne vad var det första du tänkte
när du såg honom?

Och Mona sa att där han låg uppefter halsen på mej, alldeles
blöt och oerhörd... så visste jag bara ett:

han har alltid funnits!

Alltid!

Martin Buber har sagt:
I moderlivet vet människan
allt om Universum
men glömmet det vid födseln.

Och hur vi med alla medel vill komma
åt glimtar av denna vetenskap/
kännedom om Universum. När allt
stämmer. I dansen. I glädjen att
göra mål. I ruset — det som på
genial slang heter *full som ett ägg*
— fast just den resan brukar ge en
sån baksmälla så den ska vi kanske
tala tyst om.

Men av alla våra gästspel ut i Uni-
versum är inget som kärlekens extas —
den som också kallas "den lilla döden".

Där är de älskandes återkomst till den för-
sta, den stora modern, där våra könsorgan för-
binder oss med himmel och jord — intill förväx-
ling och förblandning.

Själva språket blir kaotiskt — det enda som
förslår är urtida rop som Sappos *Gudars like synes
mig den mannen vara...* Höga Visans *Kärleken
är stark såsom döden!* Eller vår Carl Jonas
Love Almqvist där han hojtar *Jag mig nästan
börjar älska — efter du mig älskar så!*

Av alla de omskrivningar för att avlida
som finns har vi en i Västerbotten som
lyder att återställa lånet till naturen.

Vilket erkännande att vi beror av
jorden varje dag, ja, att vi "om-
jordar oss" med benstomme,
muskler och blodomlopp — för
att sedan återställa denna livets
klädnad till mark och vatten
och med ett tack-för-lånet
sväva vidare, okroppsliga.

Eller rättare sagt: ordet säger ingenting om något "vidare".

Men det rymmer en underförstådd hyllning till Naturen — hur skulle man ha besvärat sig med att "låna sig en kropp av Henne" för en livstid — om Hon inte vore åtråvärd?

Ett mänskoliv kan ju vara 70 år — eller lite till. Men så oändligt märkvärdig är vår planet — eller himlakropp — att ett liv inte förslår för att vi skulle hinna veta allt om den, Mamma Jord, och de krafter som styr Henne. Inte en morgon är den andra lik! Detta samspel mellan allt som rör sig på jorden. Och tyngdkraften. Eller Världshavet som har samma kemiska sammansättning som fostervattnet...

Hur kan man annat än vilja leva... om så bara för att förvånas! Bara en sån sak som att vi drages fram genom rymden i "solens släptåg" — med en hastighet av 12 842 meter i sekunden... cirka! Undra på att man känner sig yr... vissa ögonblick...

Lånet från naturen — uppehållet — allt det som håller oss uppe — och det är mer än maten. *Ingen människa kan leva utan glädje* (fritt efter Dostojevskij). Och till glädjen hör dom andra, våra medmänniskor.

Hunger och törst efter föda rymmer på djupet alltid hunger och törst efter rättvisa — att våra medmänniskor också kan äta — det som kallas SOLIDARITET.

Begreppet var en levande realitet på 60- och 70-talen.

Men det senaste decenniet har gjort allt för att förlöjliga solidariteten — inte bara som slagord utan framför allt som känsla.

Satsa på dig själv! var det nya — tätt följt av modeordet LEDA.

Det gav kulturell status att klaga över sin leda, och fortfarande är det chic att ha en framtoning av leda — att ha hunnit avverka så mycket som en töntig omvärld ännu tampas med...

Människor som frossar — det vill säga åter mer än de behöver — och kopulerar mer än de älskar — de grips av leda. Hur mycket de än tar — kan de till slut inte få något. Mitt i överflödet blir de avundsjuka — och grymheten står på lur. Och de börjar ta till sig den romerske tyrannens credo: *det är roligare att härskas än att knulla*.

Och så har en gammal ond pornografi återuppstått där mannen tilltalas som en övermänniska som har njutning att hämta i kuvandet av kvinnor, barn, underställda.

Men låt oss gå tillbaka litet till den tid när pornografien ännu inte visat sitt verkliga ansikte.

Många av oss äldre som vuxit upp i en puritansk miljö trodde att pornografi betydde lovprisning av människans kön och all den glädje som vi anade måste finnas i älskogen.

I början av 60-talet kom Inge och Sten med sin frågespalt

och gjorde rent hus med konventioner som skrämte pojken lika mycket som flickan.

De tog bort smädesorden. Mannen skulle sluta oroa sig för att snoppen inte hade rätt längd eller uthållighet. Om han bara intresserade sig för tjejens clitoris skulle han upptäcka hur "fruktan för impotens" var helt onödig. Inge och Sten var ömsinta, osentimentala och faktiskt en sort roliga folkbildare i Ottars anda. Jag vill minnas att dom till och med vågade sig på Storpappa Freud. Den där penis-avunden som han pådyvlade kvinnan — den var hans egen clitoris-avund... Men annars var dom inga manshatare.

Tvärtom talade dom om för tjejerna hur svårt det var att vara kille med den eviga pittmätning som macho-världen utsätter gossekarlen för.

För Inge och Sten var samlaget en kärlek istället för en examen. Och det beredde väg för den så kallade gladporren med sänghästar som hoppade över löpsedlar och bokbord — och det gällde att pressa den sista svettdroppen ur Drottning Viktoria — som Lars Forsell sammanfattade det.

Själva begreppet pornografi avtvättades sin skam genom förkortningen *porr* — och blev liktydigt med frigörelse. Det gick så långt att en text som saknade alla konstnärliga förtjänster ändå kunde räknas med kritikens högaktning om den bara hade pornografiska inslag. "Han hade modet att bryta varje tabu" hette det.

Men nu hände något: just när reportage började komma från Vietnam om USAs förhörsmetoder och våldtäkter i byarna — kom också genombrottet för den sadistiska pornografin i svenska massmedia. Den där gladporren var en barnslighet — ett fullvuxet sexualliv behövde piska, munkavle, brännjärn — tortyrens alla kännetecken framställdes som normala inslag i "avancerade sexlekar". En bakbunden sönderslagen kvinna kunde illustrera en text som försäkrade att kvinnan ifråga inte kunde få orgasm med mindre hon blev misshandlad. Underförstått: *varför detta tjat om tortyr och våldtäkt som krigsförbrytelser — när verkligen fördomsfria kvinnor tigger om sådant!*

Nu kom *Historien om O* och upphöjdes genast till kult. Dess författare har aldrig gett sig tillkänna under eget namn. Tendensen i boken kan sägas vara en moderniserad version av Markisen de Sades huvudtes: *Ingenting går upp emot njutningen att se en vacker kvinna torteras till döds*.

"O" är den vackra älskarinnan till René som i sin tur dyrkar Stephen. René ger "O" i gåva åt Stephen. Denne äger ett slott med ett litet koncentrationsläger i källaren. Där håller han slavar vars enda uppgift är att skända varandra i en bestämd hackordning.

Endast gradvis blir "O" upplyst om vad hennes brott består i: att hon njutit av samlag.

Nu korrigeras hon genom att ständigt hållas tillgänglig för alla — utan att någonsin själv få någon glädje.

All hantering av henne går ut på att håna hennes kön. Hon måste inse att hon, genom att vara kvinna, är ett smutsigt kär! Efter några år som tortyrobjekt utber hon sig ynnesten att bli dödad — vilket beviljas — och hon avlivas i en kollektiv våldtäkt...

Flickorna i trakten runt slottet hör talas om de märkliga riter som pågår och flockas vid porten för att få komma in "och bli vuxna". Men inte förrän de fyllt femton år släpps de in, då är de mogna för den sanna underkastelsen!

Denna handbok för hallickar är skriven på ett torftigt, anonymt språk, som samtidigt är påbjudande, auktoritärt. En moralistisk stil till den absoluta omoralens innehåll.

Boken hälsades på svenska kultursidor med en underdånighet som om anmälarna försökt övertyga en Dracula att de minsann fyllt femton år! De berömde boken för att den vände sig till vuxna! och istället för att diskutera texten ägnade de sig åt en ställföreträdande klagan över de femton år som *Historien om O* undanhållits den svenska all-hade sålts un- rike, men hade min- myndigt

de sig åt en ställföre-
som *Historien om*
mänheten. Boken
der disk i Frank-
det lantliga Sverige
sann inte ansetts
nog att få tadel av denna
text — varken under el-
ler över disk.

Vi var några som ville diskutera den här boken — dess människosyn, dess politiska undertext, dess hån mot alla tortyroffer världen över. Men vi avfärdades som icke läskunniga! Vi var censurivrare! Vi ville starta bokbål — ja egentligen var vi en sorts kryptonazister!

Och fortfarande heter det att moraltanter och psykopater är dom enda som tar pornografi på allvar — normala läsare är sofistikerade och förstår att pornografi till skillnad från alla andra texter — bara är inre fantasier.

Många av oss har säkert i TV-reportage sett den magra yngling som deltagit i massvåldtäkt på muslimska kvinnor i Bosnien. "Jag var en vanlig pojke från landet — jag har aldrig drömt om att begå ett sådant illdåd" sa han. Och man tror honom.

En värld är varje människa. Nästan ett gudaväsen i sin förmåga att älska — och en djävul om hon sätts i ondskans skola.

När pornograferna bedyrar att ingen tar skada av deras propagande ljuger de. Det är inte sant att de som mördar och våldtar i verkligheten bara är psykopater. De tre studenterna som åtog sig ett beställningsmord på en kvinnlig taxichaufför — de hade varit alldeles normala innan. Men hur många våldsfilmer hade de sett för att kunna säga: "Vi tyckte det skulle vara en kul inne-typ-grej liksom".

När pornografien behandlar flickan/modern som ett smutsigt kär! något att utnyttja till döds — är det en parallell till teknokratiens syn på råvarukällor — såna som Sveriges glesbygder eller Afrika — det gäller att tömma dem snabbt — och sedan dra. Det enda de sen kan duga till är som avstjälningsplatser för överdriftens avfall. Man kan ju inte gärna gräva ned atomsoporna under Bryssel — hur garanterat ofarliga de än är — vi får deponera dem i övre Norrland eller i Gambia...

Mishimas skådespel Markisinnan de Sade gjorde en tydlig koppling mellan övermänniskan, könshatet och atomklyvningen. När hustrun på slutet säger att "den värld vi lever i nu är en skapelse av de Sade" visades i TV-versionen en atombombsexplosion bakom hennes huvud. Det var logiskt: övermänniskans hat mot livet som är så starkt att den egna döden inte förslår. Allt annat liv måste också omkomma.

Våra makthavare är undfallna inför naturskövlingen och våldspropagandan. Ibland låter de aningslösa som de där tonåringarna som klappade på den helvetiska slottsporten i *Historien om O* "bara vi får komma in till de stora pojkarna..."

Och fastän atomstrålningen och pornografien är lika skadliga för alla tycks det vara så att kvinnorna måste åta sig försvaret av livet på denna himlakropp Jorden?

Och naturligtvis aldrig av mans-hat! Utan tvärtom av ren och skär kärlek!

Han har ju alltid funnits... som Mona sa.

Och så omistlig är han, gossekarlen, att han borde hojta med Almqvist:

jag mig nästan börjar älska
efter hon mig älskar så! □

Illustration: Agneta Ernström

Var kommer alla glada gubbar och alla sura kärringar ifrån?

Text: Erni Friholt

Bild: Allan Söderholm

Tre dagar åker jag spårvagn och buss i den stora staden och iakttar.

Det är fascinerande.

Gubbarna är så glada. Somliga flirtar öppet med motsatta könet av yngre årgång. De blygare kastar blickar, vemodiga och längtansfulla. Tänker på sin egen ungdom. Vagnen är full av känslor.

Så kommer det på en matrona. Skäller på föraren, han är sen, blänger på tösen som sitter på handikappplatsen. Säger rakt ut i luften: oförskämt! Sätter sig och pöser av ilska.

Gubbarna och flickorna ler mot varandra i samförstånd. Sicken kärring!

Samma tänker jag, sen ser jag bakom ilskan flickan som också vill bli sedd och flirtad med.

Är det så det är i vårt samhälle? Medelålders kvinna är osynlig om hon inte väsnas?

En kväll gör jag ett försök enligt gubbarnas modell. Jag ser ut mitt offer framme i vagnen.

Ler. Ja men, log han inte tillbaka? Försöker igen, för att vara säker. Jojominsann, han ler tillbaka!

Vad gör jag nu? Frågar var han bor? Hur gammal han är? Nej, jag är inte klok. Det förråder ögonblickligen min dagisfrökenattityd. Ska jag säga att han har en snygg skjorta? Eller fråga om han har sett filmen Pianot?

Vagnen är full av känslor, mina känslor. Jag får ont i käkarna av att le sådär enträget.

Befrielsen kommer. Han drar i snöret, ska stiga av vid nästa hållplats. När han går förbi mig säger han: jag förstod nog att du ville få mig att lämna plats till dig, men så skröplig ser du faktiskt inte ut...

Var detta en komplimang? Jag grubblar. Kommer fram till att min pionjärinsats på detta område behövs praktiseras mera. Kanske i grupp?

Ja! Vi medelåldringar borde bilda en sorts liga som överfaller varenda spårvagn och buss med våra leenden...

Hör av er om ni vill vara med. □

Bröd och rosor...

drömmen om en bättre värld

En legend har gått ur tiden. Ellen Eriksson i Ambjörby har dött, efter en tids svår sjukdom. Vi är många som minns henne med glädje — hennes styrka, humor och klara förstånd. Här nedan återger vi en intervju som diktaren Bengt Berg gjorde med Ellen vintern 1984. Den har tidigare publicerats i Ny Dag.

Det är vargavinter i norra Värmland. Inte särskilt kallt och inte ovanligt djupt med snö, men vargavinter. Februari och minst 32 gråben som drar runt och sprider skräck på finnskogen.

Insändarsidorna i läntidningarna lider också av vargfrossa, ett intensivt ställningskrig pågår mellan varulvens fiender och de som vill ge den fredlöse ett livsrum.

Efter en hel dags färd i en frysbox till bil över smalspåriga skogsvägar och vidsträckta kalhyggen, genom folkglesa byar och granskogens karga skönhet har vi tagit oss ner i det ringlande lä som Klarälvens dalgång utgör och nått fram till Ambjörby, ett bysamhälle med Folkets Hus, kiosk, affär och — Ellen Eriksson. Det är henne vi sökt oss till, när magen skriker efter Gevalia mellanrost och våra sinnen vill fyllas av mänsklig erfarenhet, historia direkt ur erfarenhet och liv.

När Ellen föddes till världen låg kilopriset för fläsk på 60 öre och 1 kg vetemjöl kostade 25 öre, åtminstone i Jöns Perssons lanthandel i Ambjörby. Det var år 1900 — Ellen är jämgammal med seklet!

Dessa och andra uppgifter på vad mat och kläder en gång kostade har Ellen och hennes forskarkamrater i Dalby S:a pensionärsförening dragit fram i en studiecirkel kallad Bygd i förvandling.

Bygd i förvandling, ja det låter sig sägas... Likt en magnet i strukturrationaliseringsrings händer har folk, timmer, vattenkraft följt Klarälvens exempel och dragits med mot söder.

"Utvecklingen har krävt" eller också har "det legat i tiden". Samhällsombdaningen har skett i enlighet med storbolagens behov och önskemål — inte i folkets intressen. Någon gång i början av 60-talet möttes väl statistikens kurvor: en uppåtgående som står för råvaruutaget ur timmerskogen, en nedåtfallande som visar att antalet arbetande inom skogsnäringen hela tiden blir färre och färre.

Men nu sitter vi i köksvärmen hos Ellen Eriksson, hennes dotter Elsa ordnar till kaffe och smörgåsar, medan ett par akterseglade starrar sitter uppburrade på fågelbordet utanför fönstret och längtar bort från den kalla nord. Den gråkalla vinterskymningen sveper in bygden i ett ullgrått dis, som alls inte sprider raggsockornas värme omkring sig.

Under glaset på bricken som hänger på väggen ligger gamla ransoneringskort utspridda i ett brokigt mönster och vittnar om andra och kärvare tider. Under beredskapsåren bodde Ellen och hennes familj längre uppåt dalgången, drev ett kafé i den del av huset som inte utgjorde militärförläggning.

Det heta kriget på andra sidan gränsen mot Norge, skulle komma att efterföljas av ett kallt krig genom det skenbart avlägsna Korea-kriget och andra konflikter under 50-talet.

För Ellen Eriksson tycks det inte ha rått någon motsättning mellan de storpolitiska frågorna ute i världen och de intelligande vardagsbestyren. Som aktiv medlem i SKV, Svenska Kvinnors Vänsterförbund, var hon med om revyer, fester och arrangemang av alla upptänkliga slag.

— Kan ni tänka er, det var Snoddas som lade grunden till vår stabila ekonomi, skrattar Ellen. Han var ju så bedrövtligt omtyckt då på 50-talet, folk var som tokiga och vi hade honom här, alldeles i början. 7000 kronor fick vi in, det var mycket pengar det, på den tiden...

Fotografialbum och lösa kort skickas runt mellan kaffekoppar och brödfat. De svartvita bilderna utgör speglar ur ett rikt och strävsamt liv. Snödjupa timmerskogar från hästens och barkspadens tid, höslåttsdagar, barnansikten som nu passerat livets mitlinje. En vit bilder är från Sovjet, från en resa som Ellen gjorde redan 1953. Och tre år senare deltog hon som representant för SKV på en fredskongress i Lausanne.

Politiken kom tidigt in i hennes liv. Visserligen är Ellen född i Norra Ny i Klarälvsdalen, men tillbringade några barn- och ungdomsår i Stockholm.

Sedan som 11-åring deltog hon i sin första demonstration:

— Ja, jag minns det så väl. Alla vackra fanor, varje fackförbund hade ju sin egen fana, det var första maj och jag gick bland bagarna.

Vi var några småflickor — dom sa till oss att gå i främsta ledet, vi hade vita klänningar och då kunde ju inte ordningsmakten ta till några värre våldsamheter!

Bröd och rosor... Livets nödtorft och drömmen om en bättre värld.

— Ska det inte va en tre-tår? Ellen har mycket mer att berätta om — arbetet med en gemensam bad- och tvättstuga eller den elektriska belysningen längs den mörka landsvägen när höstmörkret lägger sig över nejden. Bron över Klarälven, vid Månskär, där Ellen bor, den bron kom heller inte slingrande ner från ovan. Envist arbete och sammanhållning — det ger resultat.

— Trägen vinner! Säger Ellen och ser plötsligt väldigt allvarsam ut. Man får inte ge upp.

Hon vet vad hon talar om, denna kvinna på andra sidan köksbordet.

Före kommunsammanslagningen satt hon i fullmäktige för kommunisterna.

Det kalla kriget har hon känt in på bara kroppen, och vägen mot socialismens lyckorike har varit allt annat än rak och rosenkantad.

— En måst ställ te må litt väsen så de märker att en finns, säger hon och slår ihop det sista albumet. Jag beundrar dem som slagit rot vid Greenham Common i England. De tror på sin sak och ger inte efter.

Det ser mörkt ut i världen, freden verkar oändligt avlägsen, men naturligtvis har Ellen rätt: trägen vinner.

1993 års Right Livelihoodpris på 200 000 USdollar,

tilldelas fem kvinnor, och organisationer ledda av kvinnor,
som gjort omfattande och positiva insatser i kris- och konfliktsituationer.

Pristagarna är:

Arna Mer-Khamis (Israel) och organisationen *Care and Learning*.
The Organisation of Rural Associations for Progress (ORAP) i Zimbabwe,
representerad av **Sithembiso Nyoni**. **Vandana Shiva** (Indien).

Mary och Carrie Dann från Western Shoshone Nation (Nordamerika).

Prisutdelning sker i Sveriges Riksdag den 9 december, dagen före Nobelfesten. Right Livelihoodpriset — som ofta kallas det Alternativa Nobelpriset — instiftades 1980 för att uppmärksamma och stödja exemplariska lösningar på de mest allvarliga problemen i världen idag. Grundare och idégivare är Jacob von Uexkull, svensk-tyskt filatelist, som sålde sina värdefulla frimärken för att instifta priset.

Arna Mer-Khamis

De som lidit mest av Israels ockupation av palestinskt land, och av Israels åtgärder mot Intifadan, det folkliga upprорот på Väst-banken och Gaza, är barn och ungdomar. De har straffats fysiskt, känslomässigt och berövats undervisning på ett sätt som kan ge dem men för livet.

1988 bildade Arna Mer-Khamis organisationen Care och Learning.

Arna är en israelisk veteran i kampen för fred och mänskliga rättigheter och till försvar för barn i ockuperade områden. Hennes första arbetsfält var de fångelser där hundratals palestinska barn hölls fångna tätt ihoppackade under ohygieniska villkor.

Från 1988 till 1990 höll israeliska myndigheter alla skolor stängda i de ockuperade områdena. Även senare har skolgången ofta avbrutits. Palestinska kvinnokommittéer bedrev informell skolutbildning i hemmen, och i Jeninområdet fick dessa hjälp av Care and Learning's frivilliga medarbetare.

När skolorna åter öppnades 1991 blev barnens skador pågående och tydliga. De hade enorma kunskapsluckor, många 8-10-åringar kunde inte läsa, och de hade utsatts för hot och brutalitet i årtal. En studie, genomförd av Care and Learning på 1000 barn i Jeninområdet visade att 47 procent av barnen hade varit inblandade i sammanstötningar med soldater, vilka också omfattade skottlossning, misshandel och gasattacker.

I det läget öppnade Care and Learning fyra barnhem i och omkring Jenin. Dessa "barnshus" var en lugn tillflyktsort, dit barnen kunde gå efter skolan, med sina frågor, sin rädsla och sina känslor.

Care and Learning's filosofi är unik i sitt försök att inrikta sig på barn som hamnat i konfliktfyllda situationer, under ockupation och

uppror. Det sägs klart att det är nödvändig att utveckla både emotionell och intellektuell styrka för att övervinna ångslan och aggressivitet. Care and Learning försöker tillvarata barns rättighet att lära och leva i trygghet.

Arna Mer-Khamis har i 40 år arbetat för rättvisa och mänskliga rättigheter. Hon har hotats till livet och förhörts tio gånger av israelisk militär, har arresterats två gånger och en gång (1965) blivit dömd till tre månaders fängelsestraff.

Systrarna Mary och Carrie Dann är traditionella indianskinnor från Västra Shoshone-stammen i Nordamerika. De är tongivande i sitt folks politiska och juridiska kamp för att behålla sitt ärvda territorium. De har kämpat mot USAs regering sedan 1972, både i domstolar och genom civila olydnadsaktioner.

Shoshonefolket tillerkändes 2/3 av staten Nevada genom ett fördrag med USAs regering 1868. Dessutom fick de mindre delar av Californien, Idaho och Utah. I gengäld fick USA säker genomfart och rätt att bryta guld i indianlandet. Men USAs lagar har senare urholkat avtalets innehåll, och nästan 90 procent av allt Shoshoneland kom gradvis under USAs kontroll.

1951 upprättades Nevadaöknens testområde. Där gjordes över hundra atmosfäriska atomsprängningar. Totalt har 950 atombomber sprängts på Shoshoneland från 1951 till 1990.

Under alla år har USAs myndigheter på olika

sätt försökt få bort indianerna från deras land. Genom "förtroendemannaskap" som gav USA nästan all makt över indianerna, krav från myndigheter på tillstånd att utnyttja betesmarker, och sedan betala avgift för betet.

Mary och Carrie Dann har en ranch i Crescent Valley i hjärtat av Västra Shoshoneterrioret. 1973 utsattes de bland annat för dessa krav. Myndigheterna gav order att slakta ut en del av deras boskap.

I november 1992 infångades 269 "olagligt betande hästar" på "statens land", med hjälp av helikoptrar, beväpnad polis och federala agenter. Clifford Dann sårades när han försökte hindra beslagtagandet. Han hällde bensin över sig och hotade att antända sig själv. Federal polis övermannade honom och efter sjukhusvård arresterades han och dömdes 3 mars för att ha attackerat federala tjänstemän.

Det har också framkommit att Kennecott, ett dotterbolag till British Rio Tinto Zinc, planerar att öppna nya guldgruvor på systrarna Dann's land. Guldet var det ursprungliga huvudskälet för USA att sluta avtal om Ruby Valley. Tills nu har Västra Shoshonefolket inte fått någon kompensation för skador av gruvsdrift eller några royalties för sina resurser.

Vandana Shiva

Den indiska kvinnliga aktivisten Vandana Shiva har gjort sig känd som praktisk handlingsmänniska och teoretisk analytiker och miljöskribent med sociala förhållanden i brännpunkten.

I sin hemstad Dehra Dun, vid Himalayakedjans fot, har hon startat sitt "forskningsinstitut för vetenskap, teknologi och naturresurspolitik". Hon har i tio år samordnat, stött och lärt av gräsrotsrörelsens nätverksbyggande kring många stridsfrågor i hela Indien.

Hon har förespråkat en alternativutveckling grundad på folkligt deltagande. Som intellektuell har hon skrivit en rad viktiga böcker och artiklar som bidragit till utvecklingsdebatt- och aktivism.

Hennes stiftelse har i tio år gjort betydande insatser i skogskampanjer tillsammans med Chipkorörelsen (trädkramarna) i både Nord- och Sydindien, med tonvikt på programmen för "socialt skogsbruk".

Inom områdena jordbruk och genetiska resurser har Shiva gjort pionjärinsatser genom att kritiskt analysera den gröna revolutionen och dess genmanipulerande andra fas. I fråga om skogsbruk har hon utöver kritik lanserat ett folkligt program för biologisk mångfald. Detta sistnämnda ser hon som sitt djupaste engagemang.

Vandana Shiva har också bidragit starkt till att sätta press på Världsbanken genom tribunaler i anslutning till två Världsbanksmöten. Hennes författarskap kan exemplifieras med boken

"Staying Alive: Women, Ecology and Survival" och temanumret "Women, Ecology and Health" i tidskriften Development Dialogue, utgiven av Dag Hammarsköldstiftelsen.

ORAP (Paraplyorganisationen för Landsortsorganisationer för framsteg) Zimbabwe.

Denna organisation grundades 1981 av Rådet för Landsortsutveckling.

På Sindebelespråket betyder ordet "utveckling" att ta kontroll över det du arbetar med.

ORAPs utgångspunkt i sitt arbete är att folk på landet är underutvecklat på grund av att de fråntagits sin kultur, sin traditionella kunskap, sitt språk och sin livsstil, och slutligen att de avhållits sin röst i de strukturer som kontrollerar och styr deras liv.

ORAP betonar demokrati, folklig delaktighet och oberoende. Samt att själva få avgöra vad slag av hjälp man behöver utifrån. ORAP har vuxit snabbt. 1991 över en miljon medlemmar i över 800 bygrupper, den största rörelsen i sitt slag i södra Afrika.

Grundenheten är storfamiljen med fem till tio familjer. Arbetsprogrammet omfattar alla vanliga husliga sysslor och hantverk, det som används inom hemmet, och det som säljs vidare.

Bynivån omfattar flera familjeenheter. Där utförs mindre gemensamma projekt och arbeten, såsom dammbyggen, brunnborrning och bevattningsanläggningar, kvarnar, små affärer, grisuppfödning, kycklingfarmar, sömnad och garvning.

På distriktnivå har föreningar bildats för större projekt. Åtta av dessa föreningar har nu utvecklingscentra, som bland annat ger träning i industriella, jordbruksinriktade ämnen.

Sättet som bygrupperna arbetar på är det traditionella kollektiva arbetet, där alla arbetar på var och ens fält i tur och ordning, hjälps åt med vatten- och vedhämning, och där man gemensamt förbättrar varandras bostäder.

En av ORAPs grundare och mest kända aktivist är **Sithembiso Nyoni**. Hon har också arbetat med att sprida information om ORAPs erfarenheter till andra länder. Sithembiso Nyoni är ordförande i det internationella nätverket IRED, vilket strävar efter att främja gräsrotsinriktad utveckling i hela Tredje Världen. □

Vykort från en resa

*För dem som reser sig en kyrka
åt sig själva överst på en kulle,
för dem som plöjer sina tegar
och ansar sina träd för att få
glädje åt sig själva,
FÖR DEM blir världen till en kruka
med kanter, skyddande och nära.*

*För dem som låter blicken drunkna
i den djupa skogen bortom bergen
för dem som följer vägen ifrån
land till land
för dem som inte känner gränser
mellan ditt och mitt och
bjuder av sin åkers gröda
ur sin öppna hand
FÖR DEM står solrosor högt mot
himlen.
FÖR DEM FINNS KÄRLEK
som den mellan dig och mig.*

Från O

Manlig front mot mäns våld

Nu får det vara nog!

Män i Europa — gör upprop mot våldet!

Säg nej till dödande och övergrepp mot kvinnor och barn. Låt oss förena oss med kvinnor och barn i kampen mot våldet.

Nu går stridsropet från svenska män till alla män i Europa.

Det var strax före sommaren som en Manlig front mot mäns övergrepp började formera sig. Männerna i Rädda Barnens styrelse är initiativtagare och nu är minst 120 män i hela landet engagerade.

Markera mot våld

— Vi kände ett nödvändigt och starkt behov att markera vårt avståndstagande mot det manliga våldet, säger Lennart Lindgren, generalsekreterare i Rädda Barnen.

Det var i början av året, när styrelsen fick en skakande redogörelse av brutaliteten mot kvinnor och barn i forna Jugoslavien, som männen kände att det var dags att göra något.

— Samtidigt var vi engagerade i kampanjen mot sexturism i Sydostasien, berättar Lennart Lindgren.

Först gjorde de ett upprop "Nu får det vara nog", som publicerades i Svenska Dagbladet den 31 mars.

— Vi fick en väldig respons, säger Lennart Lindgren.

Sedan gjordes ett nytt upprop den 16 maj. Samtidigt gjordes en manifestation i Storkyrkan i Stockholm dit många kända svenska män kom. Samtliga partiledare kom (utom Carl Bildt), liksom ärkebiskopen Gunnar Weman, LO-ordförande Stig Malm, TCO-ordförande Björn Rosengren och många kända kulturpersoner, forskare och idrottsmän.

ÖB kom

— Till och med ÖB, Bengt Gustavsson, kom. Det tyckte vi var intressant. Vi ska följa upp det med en uppvaktning hos honom senare i höst, säger Lennart Lindgren.

I uppropet vände man sig till alla män i Europa.

— Vi har översatt uppropet till engelska, franska, tyska och serbokratiska och skickat det till flera europeiska tidningar, där det också har publicerats, säger Lennart Lindgren. Det gäller även i krigets Jugoslavien.

Aktionsgrupper

Nätverket mot mäns våld mot kvinnor och barn har nu bildat olika aktionsgrupper, som planerar olika aktioner under hösten. En konkret uppgift är att man ska utveckla kontakterna med ärkebiskopen.

— Svenska kyrkan är en bra kanal för att nå den katolska kyrkan i Europas länder, avslutar Lennart Lindberg. □

Forum för visioner

I augusti 1994 åker vi till Nordiskt Forum i Åbo. Då är det fem år sedan det första Nordiskt Forum ägde rum i Oslo.

Minst 10 000 kvinnor väntas till "de storslagna sevärdheternas stad".

KVINNORS LIV OCH ARBETE — GLÄDJE OCH FRIHET

är rubriken för denna gigantiska jämställdhetskongress dit vi alla är välkomna.

Från den 1 till 6 augusti kommer sevärdheterna i Åbo att ha svårartad konkurrens av hundratals workshops, debatter, föredrag, musik, teater, utställningar, happenings, med mera.

Allt kommer att finnas i sju TEMAHUS:

Frihetens hus kan innehålla demokrati- och maktfrågor, frid från våld.

Andarnas hus kan fyllas med religion, nyandlighet

Fattighuset kommer att handla om pengar, kvinnolöner, välfärdsfrågor

Arbetets hus om kvinnornas arbetsvillkor

Lustens hus blir fyllt av kropp, sex, hälsa, mat

Teknikens hus kanske härbergerar kvinnliga uppfinnare, ADB-teknik

Naturens hus..... Fyll i själv! Allt är möjligt!

Utmed Aurajoki ån, som flyter genom hela Åbo, kommer bokborden att trängas — som i Paris utmed Seine.

Ja, kvinnornas kreativitet kommer att formligen explodera i Åbo.

Men OBS! det blir ingen prylmässa utan ett Forum för visioner.

Arbets- och styrgrupper har varit i arbete sedan länge. Vår egen anmälan med önskemål om utrymme, teknisk utrustning, ska vara inne snart.

Kostnaderna blir överkomliga.

Båt Stockholm-Åbo ToR kostar 150 :-

Mat omkring 100:- dagen, skolinkvartering 50:-/natten.

Vi räknar med att många SKVare vill vara med.

Snälla ni, anmäl intresse till Zaida på kontoret så kan vi arrangera samåkning och annat gemensamt. Ju tidigare vi anmäler oss desto bättre förutsättningar.

SKV kommer att delta med material/workshop om 6-timmars arbetsdag, om rasism, om EG och tillsammans med Kvinnor för Fred ansvarar vi för en Fredsdag i Frihetens hus. □

Erni Friholt

PS Vi anmodas att ta med var sin sten för att bygga ett jättestenröse.

Ett kvinnligt nätverk fyller 50 år

KSAN/Kvinnoorganisationernas Samarbetsråd i Alkohol- och Narkotikafrågor är det något otypiska namnet på ett nätverk som bildades 1943. Man ville väcka kvinnornas ansvar som "samhällsmödrar" med anledning av det tilltagande "ungdomsfylleriet".

Efterhand har man uppmärksammat det växande drogmissbruket bland kvinnor, och arbetar nu bland annat för att nå unga flickor med förebyggande insatser.

Ordförande sen 1988 är riksdagsledamoten Karin Israelsson.

KSAN har idag 22 medlemsorganisationer. Vi i SKV har deltagit i många av KSANs mycket intressanta och inspirerande semi-nationer och kurser.

Vi gratulerar!

Försök med 6 timmars arbetsdag i Oslo

Hundra personer inom hemtjänsten och på ett sjukhem ska delta i försöksverksamheten med sex timmars arbetsdag med full lön i Oslo.

Projektet ska pågå i två år, och får kosta tre miljoner.

Utgångspunkten är att man vill få ned sjukfrånvaron. Kommunen vill också gärna göra om övertidsarbetet, som idag motsvarar 650 årsverk, till fasta tjänster.

— Nu måste vi dela på jobben, säger Kari Pahle, som är vice ordförande i Oslo stadsfullmäktige.

Facket ser positivt på försöket. När en kommun börjar, kommer snart fler efter, tror man. Visar det sig att projektet blir lönsamt, blir det nog möjligt att genomföra sextimmarsdagen generellt, säger facket.

Första gången ett förslag om sex-timmars dag lades fram i stadsfullmäktige i Oslo, var 1987.

Kvinnobiblioteket i Luleå

utsågs till Årets bibliotek förra året.

Utmärkelsen är välförtjänt. Sällan såg man ett mer tilltalande bibliotek.

Möblerna är ljusa och inbjudande, textilierna mörkt lila (suffragetternas färg).

Naturligtvis har kvinnobiblioteket alla kvinnotidskrifterna, och de prioriterar bokinköp av och om kvinnor.

— Vi har tagit konsekvensen av att majoriteten av låntagarna är kvinnor, säger bibliotekarien, Berit Forsberg.

Kvinnobiblioteket har också en omfattande programverksamhet med deltagande av kvinnliga författare och debattörer.

Luleå har även ett miljöbibliotek, med maskkompost bland bokhyllorna.

Vi rekommenderar

Bokpalatset vid Norrmalmstorg i Stockholm. Se det är en riktig boklada! Minst ett femtiotal kulturtidskrifter finns till försäljning, och ett brett utbud av facklitteratur, bland annat många hyllmetrar med kvinnolitteratur på svenska och engelska. Även skönlitteraturen är naturligtvis rikt representerad.

Däremot inte ett kollegieblock eller en miniräknare, eller allt annat som bokhandeln nu för tiden måste sälja för att överleva.

Här är det mysigt att strosa omkring och göra fynd bland till exempel den amerikanska feministiska litteraturen.

Även lekamlig föda kan intas i det lilla caféet som inryms i bokhandeln. Det serveras frasiga croissanter och annat läckert bakverk.

SKVs seminarium om nationalism

kommer att hållas den 4 december i Göteborg på Internationella folkhögskolan. Huvudtalare blir Gordana Logar, som ska tala om nationalism och journalism.

Gordana är journalist och kommer direkt från Belgrad och oppositionstidningen Borba.

Andra medverkande: Marta Cullberg-Weston och Eva Nordland.

Seminariet är sponsrat av UD.

Anmälan snarast till Zaida Hagman, tel: 031-14 40 28

(meddela om du behöver sovplats).

Förskolan sänker brottsligheten

Amerikansk forskning visar att barn som har gått i förskola löper mindre risk att bli ungdomsbrottslingar.

På 60-talet delades 123 barn från Ypsilanti, Michigan med sociala problem i sitt bagage, in i två grupper. En grupp gick regelbundet i förskola, den andra inte alls.

Över 20 procent av de barn som inte hade gått i förskola hade arresterats för åtminstone ett knar-krelaterat brott vid 27 års ålder, jämfört med bara fem procent av förskolegruppen.

Sju procent av förskolegruppen hade arresterats fem eller fler gånger mot 35 procent av den andra gruppen.

Det beräknades att för varje dollar som investerades i förskoleprojekt sparade man sju dollar på kriminalvårdssidan.

I Storbritannien har forskningsresultaten använts för att argumentera för fler förskolor. Där går nu 46 procent av tre- och fyraåringarna i förskola på hel- eller deltid.

"På tal om kapital så tänk till varje gång ni får höra att vi inte har råd:

90 miljarder av skattade medel går till att rädda våra banker i år.

Jämför detta med de 35 miljarder som vi kostar på vår samlade barnomsorg:

Sverige har 2 miljoner barn under 20 år.

42 procent av de kommunala besparingarna 1992 riktades mot våra barn".

**Tina Lindemalm
i Biblioteksbladet**

Kvinnor och ekonomi

Text: Lillemor Westerberg

Bild: Monica Englund

Man ställer sig frågan om ämnet "kvinnor och ekonomi" över huvud taget behöver utvecklas. Det är väl inte konstigare med ekonomi för kvinnor än för män. Den avgörande frågan är om individen har intresse för siffror eller ej, eller om individen har utbildning i ekonomi eller ej.

Utan tvivel är det så, men trots detta kan det vara av intresse att renodla frågeställningen i syfte att visa på områden där "kvinnor och ekonomi" kan ha en annan innebörd än den gängse.

Vare sig vi har utbildning i ekonomi eller ej möter vi begreppet varje dag i våra dagstidningar och andra massmedia. Mot slutet av 80-talet var vi alla medvetna om de kraftiga prishöjningarna på fastigheter, tog del av landstingens och kommunernas problem att få arbetskraft till vård och omsorgsområden, med mera.

Nu är problemen motsatta, arbetslösheten är den högsta på årtionden och efterfrågan är låg. Dagligen krävs politikerna på besked om hur hjulen skall fås att snurra och sysselsättningen att öka, så att vi får ned arbetslösheten.

Tillväxt konkurrens valfrihet

Recepten, som innehåller ingredienser som tillväxt, konkurrens och valfrihet, bygger oftast på etablerade ekonomiska teorier om samband mellan åtgärder och effekter. En teori kan sägas vara en dominerande uppfattning om ett visst förhållande. Att uppfattningen stämmer eller är sannolik, brukar styrkas med att den har utsatts för en vetenskaplig prövning. Den som följer debatten genom våra massmedia kan dock se att det finns flera teorier om bästa framgångsrecept samtidigt.

Ja, annars skulle ju debatten avstanna. Om vi förflyttar oss från nationell nivå till företagsnivå finner vi även här en samling teorier för hur företag styrs på bästa sätt.

Det finns teorier om målformuleringar, om strategitänkande, om företag och omgivning, om effektiv organisationsutformning, omgivning och produktion, om hur arbetskraften skall rekryteras, motiveras och utvecklas.

Satsningen på kvalitet, till exempel ISO-9000 och kvalitetsutmärkelser till väl utförda prestationer inte att förglömma.

Takten ökas

Aktuellt i dagarna är förkortning av ledtider: ju kortare tid för att tillverka en produkt och snabbare gång mellan inkommen order och leverans, desto större blir möjligheterna till vinst för företaget. För att kunna minska tidsåtgången, behöver företaget rationalisera, till exempel minska på onödiga pappersexerciser och/eller flytta besluten närmare tillverkningen av produkten eller utförandet av tjänsten.

Att föra ned besluten, innebär att mellannivåerna blir färre, det vill säga organisationen plattas ut; den decentraliseras. Vilket i sin tur ofta medför att den anställda får större möjlighet till påverkan av de egna arbetsuppgifterna. Det finns alltså många skäl att se positivt på denna utveckling i våra stora företag.

Ekonomi som jag har beskrivit ovan, kan sammanfattas i ett antal föreställningar om hur verkligheten är beskaffad, hur det är här i världen eller hur vi alla tycker. Till dessa föreställningar hör uppfattningar om tid, arbetskraft och produktivitet.

Tid är pengar

Ju snabbare en arbetsuppgift kan utföras desto bättre. Anställda kostar pengar. Ju färre anställda som utför en given arbetsuppgift desto högre produktivitet. Och, det finns också en föreställning om att det ständigt går att finna möjligheter till rationalisering, i form av kortare tidsåtgång för produktionen, och att trista rutinarbeten på sikt kommer att försvinna.

Att en verksamhet blir effektivare när den utsätts för konkurrens, är också de flesta ense om, eftersom vi presterar mer i en tävlingssituation både när det gäller sättet vi utför prestationen på och vår möjlighet att hitta på nya saker, till exempel sätt att rationalisera.

I våra föreställningar ingår också att företag som startas kommer att växa och att de skall gå med vinst, så att det kan generera medel för fortsatt verksamhet och ökad omsättning.

Det är när recepten som bygger på de här föreställningarna flyttas över till sektorer med många kvinnliga anställda i så kallade typiskt kvinnliga arbetsområden, som de kan ifrågasättas.

Ett typiskt kvinnligt arbetsområde är vård och omsorg. En omsorgsform som varit utsatt för mycket debatt och som fått känna av många förändringar, är barnomsorg på barnstugor.

En barnstuga skall kunna drivas som ett företag hävdas i debatten, och det görs försök med barnstugor (daghem) i företagsliknande former.

Är det rimligt att ställa samma förväntningar på en barnstuga som på ett traditionellt företag?

För att göra skillnaderna mellan förställningar om ekonomi i allmänhet, respektive för barnstugor tydliga, gör jag nedan en jämförelse mellan ett antal extrempunkter.

Ett företag bör ha och har ofta klara och entydiga mål att sträva mot och som är lätta att mäta. Den övergripande målformuleringen för barnomsorgen är vid och övergripande och därmed är det svårt att veta om målet har uppnåtts.

Företagets ekonomiska resultat visar om företaget varit effektivt, medan barnstugans ekonomiska resultat visar det administrativa resultatet. Det visar inte automatiskt barnstugans effektivitet mätt i grad av uppfyllelse av de övergripande målen, som till exempel barns utveckling.

Nära förknippat med mål och uppnående av mål är verksamhetens resultat. Företagets resultat kan ses i de produkter som tillverkas (till exempel bilar) eller tjänster (till exempel hårklippning), medan barnstugans resultat är osynlig. Gårdagens resultat kan vara som bortblåst

när den nya dagen börjar. Varje dag är på sitt sätt en upprepning av den föregående, samtidigt som den alltid börjar på nytt. Det finns alltså ingen konkret början eller avslutning på arbetsuppgiften. När det gäller barnstugans resultat är frågorna "vad skall mätas" och "när" mätningen skall ske irrelevanta.

Begreppet tillväxt, som för företaget står för till exempel ökad försäljning, ökad sysselsättning etc, är ett positivt laddat ord. För barnstugan kan begreppet ha en negativ laddning.

Lagom är bäst

Om en avdelning är byggd för 15 barn kan de tre extra intagna barnen innebära att fungerande rutiner i barngruppen slås sönder. Ljudnivån ökar och arbetet kommer in i en ond cirkel med anställda som inte orkar med arbetssituationen. Här är lagom ett bättre mått än tillväxt.

Begreppet övertid innebär för de allra flesta att arbeta över på kvällarna. På barnstugan går barnen hem vid dagens slut.

Det är alltså svårt att arbeta övertid på traditionellt sätt. Den vanliga formen för övertid på barnstugan, är att den anställde får sköta två personers arbete under dagen, till exempel vid sjukdom. Hur kompenseras det?

En mycket viktig skillnad ligger i uppfattningen av tiden. Är man snabb och vinner tid, då är man effektiv.

På barnstugan kan man förlora tid genom att vara (alltför) snabb. Alla småbarnsföräldrar vet att bästa sättet att få ett barn att sätta sig på tvären är att vara jäktad och otålig. På en barnstuga består personalens arbetsuppgifter i att vara tillsammans med barnen, att göra saker tillsammans med dem, läsa sagor och att tillhandahålla möjligheter för

barnen. Riktigt små barn behöver också hjälp med påklädning, insomning, med mera.

Tålmod bättre än snabbhet

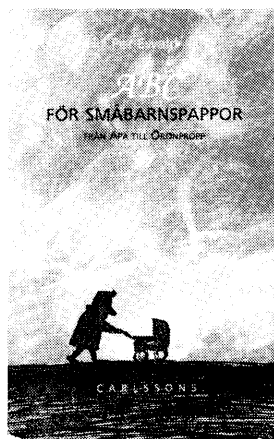
För att få verksamheten att fungera, det vill säga, se till att det finns personal på avdelningarna, göra inköp, och så vidare, krävs en hel del administration. Med lugn och tålmod kommer man i regel längre än med snabbhet.

Dessutom, i en verksamhet som inte producerar ett visst antal produkter per tidsenhet, förlorar tiden, sedd som en extra måtenhet, sin innebörd. Trist varar länge, underbart är kort. Tidsförkortning är en drivkraft för rationalisering inom företag. Jag har svårt att hitta samma rationaliseringspotential i barnstugans verksamhet.

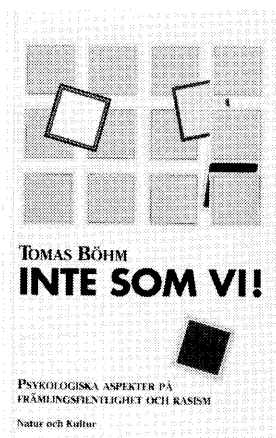
Avslutningsvis vill jag hävda att *ekonomi* inte enbart handlar om teorier och begrepp som lärts ut på olika lärosäten, utan också bygger på uppfattningar som framförallt gäller för varuproducerande företag.

Det är när samma förväntningar ställs på verksamheter med en annan verksamhet — som vård och omsorg (reproduktion) — som jag anser att det finns anledning till reflektion.

Recensioner

Per Ewald
ABC för småbarnspappor
Carlssons

Tomas Böhm
Inte som vi!
Natur och Kultur

Kerstin Ekström
Det förlovade landet
Carlssons

Det här är ABC-boken för alla nyblivna pappor. Författaren är ingen "barnexpert" utan utgår från egna erfarenheter samt intervjuer med andra pappor.

Här tas allt från hemmapappadepression, lekplatsen, tomten till öldebatt upp.

Boken är skriven med mycket humor och kärlek, självironi samt en blick för egna och andras misstag.

Per Ewald är journalist och filmvetare bosatt i Göteborg.

Ulf Lundkvist svarar för teckningarna.

Här följer efterordet i boken.

"Det var det. Det heltäckande verket om papporna och deras små barn är nu en gång för alla skrivet. Heltäckande i det avseendet att det täcker allt som jag har haft lust att skriva om i det här ämnet.

Någon kanske tycker att mammorna borde ha fått större utrymme. Det finns ju något som kan kallas hemmamammadepression också. Då kan jag bara svara att det finns andra böcker om det. Jag har begränsat mig till sådant som rör pappans direkta förhållande till det lilla barnet, därför att det är just den relationen som jag är mest intresserad av. Men det går förstås inte att helt bortse ifrån att den relationen är beroende av andra.

Jag har en känsla av att samhällsdebatten står och väger för tillfället. På senare år har allt fler börjat tala om mannens rätt att vara man. Min tid som hemmapappa har lärt mig att det ligger en del i det. Men, den man som vill ägna sig åt sina småbarn måste med nödvändighet ta över en del av kvinnorollen. Redan i närmandet till den lilla bebin gör han ju det. Och att det är möjligt att göra råder det ingen tvekan om".

"Svartskele" eller "ljushuvud" — alla bär vi på fördomar, avund och hat. En del av oss har ett inbyggt försvar av kunskaper, erfarenheter och traditioner som gör att vi aktivt tar avstånd från onskan. Andra är sämre rustade och behöver inte ens ett yttre tryck för att leva ut sitt hat.

Tomas Böhm, psykiater och psykoanalytiker, skriver för vanliga människor om mekanismerna bakom "rasismens psykologi", alltifrån de diffusa fördomarna, svårigheterna att tolerera andras olikheter till det öppet uttryckta hatet.

I Tomas Böhms slutord skriver han bland annat:

"De tillräckligt goda tidiga erfarenheterna ger en känsla av att höra ihop med ett sammanhang och skapar god självkänsla. Det finns både fäder och mödrar att identifiera sig med och uppleva sig i triadiskt (far-mor-barn) samspel med.

Vi blir misstänksamma mot alltför enkla lösningar på svåra problem och uppmärksammar att mognad kräver eftertanke, tid och psykisk bearbetning".

Motsatsen till de goda erfarenheterna beskriver Tomas Böhm bland annat så här:

"Från början kan övergivanden grundlägga en brist i att kunna hårbärgera intensiva känslor. Behov kan frustreras eller förbjudas så hårt att de förnekas. Trauman kan vara övermäktiga.

Detta ger en beredskap för det perversa tankesystemet och en utlevelse av destruktivitet i handling, eftersom den inte kan hårbärgas.

"Jag vill inte föregripa de intryck som läsaren kan få. Men ett vet jag: man glömer inte fotona som så fint återger barnens kropps- och ögonspråk. Inte heller glömer man personalens inställning om jämställdhet, valfrihet och samverkan..."

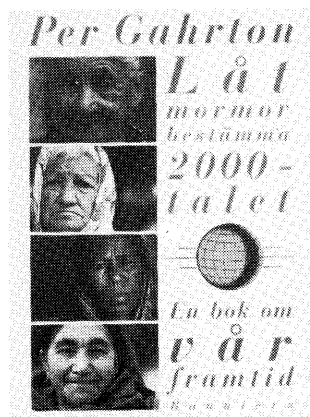
Så skriver Ingrid Segersted Wiberg i förordet till denna bok om Sverige på nittioalet. Hur är det med vår behandling av flyktingar?

Fotografen Kerstin Ekström har själv undersökt saken och arbetat på flyktingförläggningar. Hon har haft kameran med sig, anteknat och fått flyktingarnas teckningar. Det blir ett avslöjande och talande dokument i bokform. Kerstin Ekström ställer själv den viktigaste frågan: "Vad gör vi mot våra minsta små, morgondagens vuxna?"

På en av bilderna i boken sitter en liten flicka. Bakom henne sitter två kvinnor med flickans långa hår utslaget över deras knän. Kvinnornas händer far ömt genom håret. Denna dikt hör till bilden:

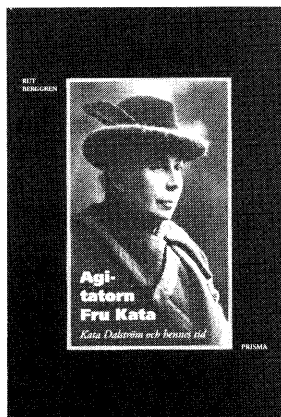
Först fick Paula
uppehållstillståndet
och nu har hon blivit
kommunplacerad vid havet.
Snart är hon borta.
Vi kammar och kammar
flätar och flätar
snart är hon borta.
Hela eftermiddagen sitter vi
ibland alldeles tysta
och tar farväl.
Imorgon är hon inte kvar,
Paula.

Recensioner

Per Gahrton

Låt mormor bestämma 2000-talet.
Bonniers förlag

Rut Berggren

Agitatoren Fru Kata.
Prisma

Hans Lagerberg:

Små mord, fri kärlek.
En biografi om Hinke Bergegren.
Carlssons, 1992

En bok om vår framtid är undertiteln på denna svidande vidräkning med historiens patriarkat, som för oss långt tillbaka i tiden och som mynnar ut i en målbeskrivning: kvinnligt, fredligt och självstyrt.

"Vi behöver mormorstrygghet, ansvar för livet, sparsamhet med resurser, omsorg och kärlek, samarbete och lugn och ro..."

Världens gubbvälde borde ersättas av mormorsstyre. Så ser Per Gahrton det hela.

En mycket stimulerande och tankeväckande läsning, inte bara för mormödrar.

Erni Friholt

60 plus Livet som pensionär
Utbildningsförlaget Brevskolan

Att åldras och gå i pension innebär många förändringar i livet, men också nya möjligheter.

Antologin ger många tips. Bland annat funderar *Lena Larsson* kring boendet, *Maj Fant* skriver om nya sätt att umgås och *Bror Rexed* menar att det finns en framtid även som äldre.

Två biografier om människor som har betytt mycket i den politiska kampen. Efter flera decennier är vi fortfarande på förnamn med dem.

Kata och Hinke — legendariska agitatorer, hatade och bespottade av överhet och borgerskap, älskade och beundrade av massorna.

De växte båda upp i borgerliga familjer. Kata gifte sig ganska ung och fick sju barn innan hon påbörjade sin intensiva föredragsverksamhet som förde henne till varje avkrok i landet.

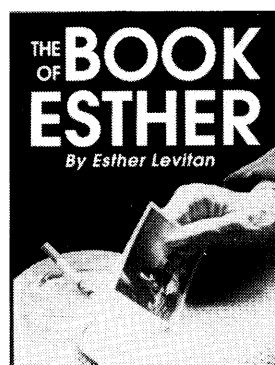
Hinke reste lika mycket, och drog till och med mer publik än Kata. Han var barnlös, levde i ett livslångt äktenskap med en kvinna ur arbetarklassen, som omsorgsfullt tog hand om vardagsbestyren — medan Hinke, attraktiv som han var, hade många kvinnohistorier.

Båda reste de land och rike runt med den tidens primitiva färdmedel, och under stora umbäranden. Lön för mödan fick de genom publikens begeistring, när de agiterade för socialismen och i Hinkes fall, propagerade för barnbegränsning och preventivmedel. Hinke var en outtröttlig förespråkare för kvinnans rätt till säker kärlek.

Boken om Kata är förhållandevis lättläst. Det är roligt och intressant att lära känna denna märkliga kvinna.

Hinke-biografien är också mycket intressant, men jobbigare att läsa. Man bör vara intresserad av den svenska vänsterns historia. Lagerberg redogör mycket noggrant alla turer med konflikter och splittringar. Branting och andra socialdemokratiska pampar har han inte mycket till övers för.

Aase Bang

"The book of Esther" berättar historien om de händelser och omständigheter som ledde till fängelse och tortyr av en medelålders, vit Sydafrikansk överklasskvinna.

Esther Levitan växte upp i en skyddad tillvaro i ett ultra-ortodext judiskt hem.

Som de flesta vita sydafrikaner ifrågasatte hon inte de vitas privilegier, eller deras sätt att leva, tills hon vid 18 års ålder "upptäckte" apartheid, då hon till skillnad från de flesta vita, blev medlem i ANC.

The book of Esther är en färgstark skildring av det politiska livet i Sydafrika, om kärlek och äktenskap.

The book of Esther "definitely tells of events that helped to shape our organization and struggle".

Oliver Tambo, ordförande i ANC.

Boken kan beställas genom
Marie-Louise Carlberg, tel: 031-14 68 65

Kongressen 1993

Text och bild: Erni Friholt

Den allra sista kongressen i SKVs snart 80-åriga historia hölls helgen 15-17 oktober 1993 i Göteborg.

Men lugn, kära systrar. Det är bara namnet kongress som efter ett motionsförslag från Bjurslätt, Göteborg, ändrades till det mindre storstilade Förbundsstämma. En anpassning i tiden, kanske man kan säga. Förslaget på namnbyte på själva förbundet, gick däremot inte igenom.

Inte denna gången heller. Men låt oss ta det från början.

Samling på fredag eftermiddag och kväll på SKVs kontor på Viktoriaskolan för de tillresta. Fördelning av sovplatser: Vem sover hos vem? Därefter ut i Göteborgs "Kulturnatta" för de ännu pigga.

Lördag träffpunkt Allégården.

Förbundsordförande Aase Bang inleder kongressen. Vi håller en tyst minut för SKV-vänner som gått bort.

Därefter övertar Kirsten Persson och Siv Waldor podiet som kongressens ordföranden. Vi väljer sekreterare, redaktionskommitté mm.

Så läser Aase Bang verksamhetsberättelsen för de tre gångna åren.

Stolta

Ju längre det framskrider desto mer sträcker vi på oss. Detta har vi, det relativt lilla SKV-förbundet lyckats åstadkomma. Bravo!

Ett tjogtals tvådagarsseminarier: Framtidsmöte, Gränslost möte, FN:s roll i en förändrad värld, om EG, om Socialism med kvinnligt ansikte, om Konsumentmakt...

Aktivt deltog vi eller var medarrangörer i ännu många fler möten: Fredsmöte i Israel, Feministisk bokmessa i Amsterdam, Europeiskt Forum för Socialistiskvin-

nor i Ostende, Konferens om Mänskliga Rättigheter i Moskva, Konferens om Nationalism och rasism i Europa i Bratislava, Seminarium om Öarnas kvinnor på Island, mm.

SKV har börjat spela en mer framträdande roll i KDV:s Europaregion, där Aase Bang är Nordens representant.

I maj 1993 träffades dess ledamöter i Göteborg.

Glada vinnare från lotteriet. Eva Nykvist, Chiquita Persson, Margareta Siewert och Aase Bang

Vi Mänskor utkommer regelbundet fyra gånger om året, trots minskade kulturtidskriftsanslag och har fortfarande en anställd redaktör. Internbulletinen SKVIB börjar finna sin form och utkommer två till tre gånger per år.

Gesundastugan har varit uthyrd mest hela tiden och börjar gå med vinst.

Omfattande solidaritetsarbete

Vi har skrivit ett stort antal uttalanden och protestbrev. SKVs solidaritetsarbete är omfattande.

Grisuppfödning och Silkesmaskodling i Vietnam, Mödravårdscentral, stöd till handikappade barn och kurser för fackligt aktiva kvinnor i Nicaragua, stöd till ett bascenter och ett sömnadskooperativ i Angola, uppbyggande av ett kvinnohus i Honduras.

Dit har också en hel container (vet ni hur STOR en container är?) med

nyttigheter skickats. Och en ny håller på att fyllas.

SKV bidrar också regelbundet till Fistulasjukhuset i Etiopien.

Alla dessa projekt har genomförts med stöd från SIDA, men tack vare många offer- och arbetsvilliga SKV-kvinnor har de kunnat genomföras.

SKV har också lämnat ekonomiskt bidrag till Polens Kvinnoförbund, till Freds-

och Framtidsforskning (TFF) i Lund, till Afrikagrupperna, till en palestinsk-israelisk skola i Israel, till SOS Tjernobyli och många fler.

Kontoret i Göteborg får ofta utländska besök. SKV är, via sitt medlemskap i KDV, välkänt bland kvinnoorganisationer runtom i världen. Ibland har dessa kvinnor också kunnat besöka avdelningarna.

Besök

Styrelsemedlemmars mer sporadiska besök till avdelningarna kröntes nyligen med framgångsrik turné, som Aase och Zaida genomförde i Norrland. En ömsesidig vitaminspruta blev det. Nya besök planeras till våren. Då bär det av söderut.

Den livligaste diskussionen gällde ett förslag om namnändring. Sammanblandningen med Vänsterpartiet angav Piteå som sitt främsta skäl till sin motion.

Därom kunde många vittna.

Kassör Zaida Hagman. Till vänster Eva Eriksson, Eva Wikman och Britta Lorentzon

Vi behöver påverka partierna, men utifrån vårt kvinnoperspektiv, sa någon. Och vi behöver vara partioberoende, sa en annan. Hur vore det med Sveriges Oberoende Vänsterkvinnor, föreslog Erni. Det blir SOV, skrockade Zaida leende.

Fest

Bara någon enstaka röst var för det i motionen föreslagna namnet Svenska Kvinnors Vänskapsförbund. Däremot beslöts att en enkät skall skickas till medlemmarna om namnfrågan.

Förbundet och Vi Mänskor fick ta emot 2000:- respektive 3000:- som gåva från Piteå.

Lördag kväll hade vi fest med god mat och förmälig underhållning av Barbro Fridén från Göteborg och Peter Nordstrand och Eva Nykvist från Karlstad.

På söndag blev det dags att välja den nya styrelsen.

Så var det dags att diskutera den kommande verksamheten.

Agneta Stenström, Erni Friholt och Anneli Granholm

Två seminarier är redan inbokade. Det ena om Nationalism, med gästtalare från Belgrad, i Göteborg i december. Det andra om Kvinnors drog- och alkoholmissbruk, i Umeå i februari -94.

Vi ska delta i Nordiskt Forum i Åbo, i augusti -94.

Vi ska ha återkommande seminarier om "Socialism med kvinnligt ansikte", efter förslag av Gerd Thambert.

Mera samarbete med andra organisationer, önskade Marie-Louise Carlberg.

80-årsjubileet ska vi fira nästa år.

En arbetsgrupp ska se över stadgar och handlingsprogram. Aase, Zaida och Erni ska fortsätta besöka avdelningarna.

Eva Nykvist underhåller

Vi ska också hålla fast och stärka de internationella kontakterna.

Kongressen antog tre uttalanden:

Ett om 6 timmars arbetsdag, ett med en protest till pressen om prioriteringarna av våldsinslag i demonstrationer och ett om flyktingpolitiken.

Så var det slut för denna gången. Aase tackade och sa farväl och på återseende och avslutade kongressen. Stärkta och berikade åkte var och en till sitt.

Förplägnaden var förträfflig. Evy hade huvudansvaret, med Gunhild som förste assistent. □

Insamlade pengar under tiden 20 oktober 1992 till 20 oktober 1993.

Vietnam:

Pg: 5 13 23-4

Frideborg Löthberg	19.280:-
Margareta Lund	300:-
Anonym, Umeå	900:-
Eva Danielsson	100:-
Gun Höjlund	250:-
Gunnel Ekvall	100:-
Greta Andersson	200:-
Solweig Kempe	100:-
Märta Hermansson	200:-
Gerd Thambert	100:-
Elsa Nyström	100:-
Ester Mellgren	100:-
Margareta Sand	100:-
May Leijon	50:-
Anita Berger	200:-
Greta Segersson, till	
Harald Björks minne	200:-

Internationell Solidaritet

Pg: 5 13 23-4

Gun Höjlund	250:-
Siv Waldor	300:-
Maja Bolling, till Anna-	
Lisa Bringfeldts minne	500:-
SKV-Umeå	120:-
Birgit Andersson	50:-
Elly Francke	150:-
May Leijon	50:-
Elma Nilsson	100:-
Dagny Liljegren	200:-

Nicaragua

Pg: 475 37 19-6

Gun Höjlund	300:-
Anonym, Umeå	300:-
Ruth Ettlinger	100:-
Fyrklövern, Stockholm,	
till Vicke Wallins minne	200:-

Kvinnohuset i Honduras

Pg: 5 13 23-4

SKV-Göteborg	500:-
Soumi Liljegren, till Eivor	
Svanströms minne	300:-
Ragnhild Carlsson	200:-
Ruth Larsson	200:-
Lilian Andersson	100:-
Ingrid Nilsson	100:-

Kvinnohuset, Umeå	500:-
Elly Francke	200:-
Innerstan, Stockholm	550:-
Fyrklövern, Stockholm	300:-
SKV-Umeå	1.450:-
Stödkommittén för	
Centralamerikas folk	
i Lund	15.000:-
Siv och Agneta	400:-

Sydafrika

Pg: 5 13 23-4

Britt och	
Evert Andersson	50:-
Gerd Thambert	500:-

SKV har flera stora projekt på gång, dels *Kvinnohuset i Honduras* och ett par olika projekt i Nicaragua, bland annat ett *rehabiliteringshem för handikappade barn*.

Projektet stöds av SIDA. SKV har under året skickat 120.000 kronor till Nicaraguaprojekten och 10.000 dollar till Kvinnohuset i Honduras. Ytterligare SIDA-pengar skickas ner till dessa projekt så snart redovisning av de tidigare nedsända pengarna inkommit till SKV.

Från insamlingskontona har SKV bistått ISAK med 1.000 kronor, 5.000 kronor till en alfabetiseringskampanj i Nicaragua, 1.000 kronor till en Palestinsk-Israelisk skola, 2.000 kronor till Fistulasjukhuset i Adis Abbeba, 500 kronor till Svensk-Uruguanska vänskapsförbundet och 3.000 kronor till Carmen Broberg som resebidrag till Kvinnohuset i Honduras.

För närvarande har SKV inget projekt i Vietnam. På Vietnams konto finns gott om pengar, mycket tack vare Frideborg Löthbergs förmåga och idoga insamlande under Stockholms olika begivenheter. Eftersom Vietnamskonto är "vilande" i väntan på nya projekt, vore vi tack-samma om våra bidragsgivare tills vidare skänker till *Sydafrikas valkampanj*.

Läs artikel i Vi Mänskor 3/93.

SKV och Vi Mänskors redaktion tackar för det gångna året och hoppas på samma givmildhet under nästa år. □

Augusta Tonnings FOND

Det är åter dags att
söka stipendium från
Augusta Tonnings Vilohemsfond.

Stipendiet kan sökas av
enskilda eller grupper
av kvinnor.

Medlemsskap i SKV
är en förutsättning för att
få pengar ur fonden.

Minst fem och högst tio
stipendier delas ut.

Ansökan ska vara fondstyrelsen
tillhanda senast den
31 december 1993

och skall innehålla en redogörelse
för ändamålet med det sökta
stipendiet.

Varje stipendiat skall senast ett år
efter erhållet stipendium
avge en skriftlig rapport
till fondstyrelsen.

Ansökan skickas till:
Svenska Kvinnors Vänsterförbund
Linnégatan 21,
413 04 Göteborg

Marie-Louise Carlberg
slutar efter fem år som redaktör för
Vi Mänskor.

Hon har gjort ett utmärkt arbete, som
många nöjda läsare kan vittna om.
Vi tackar för gott samarbete, och
önskar henne lycka till.

SKV, genom Aase Bang.

Vi söker ny redaktör för Vi Mänskor.
Intresserad?

Kontakta Aase Bang,
tel: 054-18 99 61, för närmare upp-
lysningar.

SVENSKA KVINNORS VÄNSTERFÖRBUND

Postgiro: 50 50 95-0 Insamlingskonto: 5 13 23-4

Barnängsgatan 23
116 41 Stockholm
Tel: 08-640 92 05
Tisdag och torsdag 13.00-15.00

Linnégatan 21
413 04 Göteborg
Tel: 031-14 40 28
Måndag till fredag 10.00-15.00

SKV är partipolitiskt obundet och verkar för ett demokratiskt samhälle med en ekonomi som inte bygger på profit utan på människors behov, ett samhälle fritt från alla former av förtryck.

Förbundets målsättning är:

- Att verka för jämlikhet mellan kvinnor och män och för kvinnors deltagande på alla områden av det ekonomiska, sociala och politiska livet, samt att verka för ett socialt och ekonomiskt rättvist samhälle där alla har ett meningsfullt arbete.
- Att verka för ett samhälle där alla barn och ungdomar kan känna trygghet och har lika värde, och där de tillförsäkras fysisk och psykisk hälsa, och ges samma utbildningsmöjligheter.
- Att verka för fred, allt framtidsarbets grundval - mot krig och imperialism — krigets främsta orsak. Förbundet vill verka för allmän och total nedrustning.
- Att verka för skydd av vår egen och framtida generationers miljö, för ett resursbevarande samhälle som tar hänsyn till människors verkliga behov och sambanden i naturen.
- Att verka för solidaritet mellan folken, för folkens nationella oberoende, för de förtrycktas befrielsekamp, för en värld fri från varje form av ekonomiskt, politiskt, socialt och kulturellt förtryck, mot fascism och rasism.
- Att bekämpa all kommersiell exploatering av såväl vuxna som barn.

SKV har i korthet följande historia:

1914 bildades Föreningen Frisinnade Kvinnor under parollen: Mot krigspsykos, för demokrati och kvinnors likställdhet. 1931 utvidgades förbundet så att ett samarbete blev möjligt mellan alla kvinnor som önskade en samhällsutveckling i vänsterriktning. Då fick förbundet sitt nuvarande namn.

År 1946 anslöts Svenska Kvinnors Västerförbund till KDV (Kvinnornas Demokratiska Världsförbund), WIDF, (Women's International Democratic Federation).

KDV har konsultativ status hos FNs ekonomiska och sociala råd, samt hos UNESCO. Denna status innebär rätt att yttra sig vid sammanträden och att framlägga egna förslag.

SKV- avdelningar:

Arvika
Brita Tener
Högåsvägen 4
671 00 Arvika

Boden
Marianne Soutukorva
Rädisvägen 6
961 48 Boden
Tel: 0921/723 77

Finspång
Anna-Lisa Göransson
Hagvägen 6 A
612 94 Finspång
Tel: 0122/601 40

Forshaga-Kil
Ingela Wessmark
Prästbol PI 7003
665 00 Kil
Tel: 0554/153 07

Centrala avd i
Göteborg
Barbro Andersson
Värevägen 2 D
433 75 Partille
Tel: 031/95 76 05

Göteborgsdistriktet
Zaida Hagman
Säckgränd 3
415 03 Göteborg
Tel: 031/25 31 65

Göteborg Bjurslätt
Harriet Engman
Långströmsgatan 50 A
417 25 Göteborg
Tel: 031/53 66 96

Gävle
Elsa Kontturi
Kapellvägen 5
804 26 Gävle
Tel: 026/19 19 57

Karlshamn
Sonia Karlsson
PI 1049
290 72 Asarum
Tel: 0454/291 60

Karlstad
Siv Dahlgren
Mellqvistvägen 1
663 00 Skoghäll
Tel: 054/51 39 15

Katrineholm
Gunnel Rudin
Storgatan 46 A
643 00 Vingåker
Tel: 0151/122 00

Kramfors
Elisabeth Östlund
Fiskja 5221
872 00 Kramfors

Linköping
Sonja Wahlstein
Kagagatan 8
582 37 Linköping
Tel: 013/13 08 48

Luleå
Agnes Wennberg
Vinkelgränd 1
951 41 Luleå
Tel: 0920/195 34

Lund
Astrida Svensson
SKV-Lund
Mellanbacken 8
240 10 Dalby

Malmö
Anna Landberg
Bildesgatan 1
211 57 Malmö
Tel: 040/23 40 76

Mölndal
Gunhild Johansson
Storgatan 26
431 31 Mölndal
Tel: 031/27 71 04

Olofström
Carina Gillberg-Björk
Snöbärsvägen 12
293 00 Olofström
Tel: 0454/400 77

Orust
Erni Friholt, vice ordf.
Stocken 2127
440 80 Ellös
Tel: 0304/512 15

Piteå-Munksund
Anna-Lisa Nilsson
Mossvägen 45
941 00 Piteå
Tel: 0911/378 35

Skellefteå
Pia Risan
Frostgränd 23
931 51 Skellefteå
Tel: 0910/397 80

Skövde
Karin Sandelin
Mariestadsvägen 75
541 00 Skövde

Stockholms innerstad
och norra förorter
Gerd Thambert
Åsögatan 170:1
116 32 Stockholm
Tel: 08/641 46 51

Stockholms södra
förorter
Eva Danielsson
Pelargatan 16
121 47 Johanneshov
Tel: 08/649 57 00

Umeå
Katarina Sandström
Klaverstråket 32
902 57 Umeå
Tel: 090/12 17 38

Uppsala
Anneli Granholm
Studentstaden 4
752 33 Uppsala
Tel: 018/54 26 07

Östersund
Li Öm
Divisionsgränd 4
831 38 Östersund
Tel: 063/10 30 64

Förbundsordförande:
Aase Bang
Herrgårdsgatan 12
652 24 Karlstad
Tel: 054/18 99 61

POSTTIDNING

BEGRÄNSAD EFTERSÄNDNING

Vid definitiv efter-
sändning återsänds
försändelsen med nya
adressen på baksidan
(ej adressidan)

Prenumerera på Vi människor!

Det är tidningen som berättar om kvinnors verklighet i Sverige och i andra länder. Som visar samhället ur perspektiv som du inte hittar någon annanstans. Som vill väcka glädje och vrede – ge kunskap och insikt.

Prenumeration på Vi Mänikor:

Helår: 140 kr

Stöd: 200 kr

Gåvo: 120 kr

Namn

Adress

Postnummer/ort

Porto

vi människor

prenumeration
Barnängsgatan 23

116 41 STOCKHOLM

VI MÄNSKOR behövs PRENUMERERA!

Fyll i kupongen så vidarebefordrar vi den till din lokalavdelning.

☐ Jag är intresserad och vill veta mer om SKV

☐ Jag vill bli medlem i SKV

Namn

Gatuadress

Postadress

Telefon

Porto

Svenska Kvinnors Vänsterförbund
Viktoriahuset
Linnégatan 21
413 04 GÖTEBORG